Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
L serija

2026/536

2026 3 11

KOMISIJOS REKOMENDACIJA (ES) 2026/536

2026 m. kovo 10 d.

dėl praktinių gairių dėl vieno langelio principu veikiančių centrų teikiamų su energijos vartojimo efektyvumu ir pastatų energiniu naudingumu susijusių paslaugų

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 292 straipsnį,

kadangi:

(1) Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2021/1119 ([1]) Sąjungos teisėje įtvirtintas tikslas vėliausiai 2050 m. užtikrinti visos ekonomikos poveikio klimatui neutralumą ir nustatomas privalomas Sąjungos įsipareigojimas iki 2030 m. grynąjį jos viduje išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (išmetamą kiekį, likusį atėmus absorbuojamą kiekį) sumažinti bent 55 %, palyginti su 1990 m. lygiu;

(2) pastatų sektoriui tenka apie 40 % Sąjungoje suvartojamos energijos ir daugiau kaip trečdalis su energija susijusio išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. Todėl pastatų ūkio energinei renovacijai tenka labai svarbus vaidmuo siekiant Sąjungos poveikio klimatui neutralumo tikslų. Atsižvelgiant į tai, reikia padvigubinti renovacijos mastą (šiuo metu jis yra apie 1 %) ir daug dažniau atlikti esminę renovaciją (t. y. užtikrinti, kad bus sutaupyta daug energijos), kad iki 2050 m. pastatų ūkis taptų visiškai nepriklausomas nuo iškastinio kuro;

(3) į Įperkamos energijos veiksmų planą (toliau – veiksmų planas) ([2]), priimtą 2025 m. vasario 26 d. pagal švarios pramonės kursą ([3]), įtraukti pagrindiniai veiksmai, kuriais siekiama sumažinti namų ūkių ir įmonių energijos sąnaudas ir padėti sukurti tikrą energetikos sąjungą, kuri užtikrintų konkurencingumą, saugumą, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą ir kad pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos niekas nebūtų paliktas nuošalyje. Veiksmų planas grindžiamas keturiais ramsčiais ir aštuoniais pagrindiniais veiksmais, įskaitant specialų veiksmą, kuriuo siekiama didinti energijos vartojimo efektyvumą ir taupyti energiją, pabrėžiant energijos vartojimo efektyvumo, kaip vieno iš pagrindinių veiksnių, padedančių užtikrinti energijos įperkamumą, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą ir pramonės konkurencingumą, vaidmenį. Siekdama didinti energijos vartojimo efektyvumą, Komisija padės rinkos dalyviams ir finansų įstaigoms skatinti bendrąją energijos vartojimo efektyvumo rinką;

(4) 2022 m. gegužės mėn. komunikate dėl plano „REPowerEU“ ([4]), kurį paskelbus parengtos „REPowerEU“ veiksmų gairės, kuriomis siekiama nutraukti energijos importą iš Rusijos ([5]), ir Europos Komisijos pasiūlyme dėl reglamento dėl laipsniško dujų importo iš Rusijos nutraukimo ir galimos energetinės priklausomybės stebėsenos gerinimo ([6])

([1]) 2021 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999 (Europos klimato teisės aktas), (OL L 243, 2021 7 9, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj).

([2]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Įperkamos energijos veiksmų planas. Mūsų energetikos sąjungos tikros vertės atskleidimas siekiant užtikrinti įperkamą, efektyviai naudojamą ir švarią energiją visiems europiečiams“, COM(2025) 79 *final*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52025DC0079.

([3]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Švarios pramonės kursas. Bendros konkurencingumo ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo veiksmų gairės“, COM(2025) 85 *final*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52025DC0085.

([4]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Planas „REPowerEU“, COM(2022) 230 *final*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483.

([5]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energijos importo iš Rusijos nutraukimo veiksmų gairės“, COM(2025) 440 *final*/2, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0440R%2801%29&qid=1747125158211.

([6]) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laipsniško gamtinių dujų importo iš Rusijos nutraukimo ir galimos energetinės priklausomybės stebėsenos gerinimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1938, COM(2025) 828 *final*, 2025/0180(COD), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52025PC0828&qid=1750669110360.

pabrėžiama, kad svarbu užtikrinti energijos taupymą, energijos vartojimo efektyvumą ir renovuoti pastatų ūkį, kad būtų pasiekti ES energetinio saugumo tikslai, taip pat visiems būtų užtikrinta įperkama ir tvari energija. Daugiau kaip pusė dujų Europoje suvartojama pastatuose, o tai reiškia, kad jiems tenka labai svarbus vaidmuo užtikrinant Europos energetinį saugumą ir nepriklausomybę;

(5) Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2023/1791 ([7]) dėl energijos vartojimo efektyvumo (naujos redakcijos EVE direktyva) nustatytas privalomas ES tikslas iki 2030 m. 11,7 % sumažinti pirminės ir galutinės energijos suvartojimą. Tai gerokai padidina 2030 m. energijos vartojimo efektyvumo užmojį, įskaitant energijos vartojimo efektyvumo finansavimą ir paramą siekiant įgalinti žmones ir padėti jiems dalyvauti vykdant energetikos pertvarką;

(6) Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2024/1275 ([8]) dėl pastatų energinio naudingumo (naujos redakcijos PEN direktyva) numatytos įvairios priemonės, padėsiančios struktūriškai padidinti pastatų energinį naudingumą, o valstybės narės raginamos sukurti išsamią galimybių atveriančią sistemą, taikant prieinamas ir skaidrias patariamąsias ir paramos priemones, pavyzdžiui, vieno langelio principu veikiančius centrus;

(7) esminė renovacija ([9]), visų pirma susijusi su visapusišku pastatų šiluminės izoliacijos pagerinimu, vykdoma retai, nepaisant to, kad jai tenka labai svarbus vaidmuo siekiant Sąjungos energetikos ir klimato srities tikslų;

(8) dabartine viešąja politika paklausos klausimas sprendžiamas visų pirma teisės aktų reikalavimais, informavimo kampanijomis, viešosiomis subsidijomis, fiskalinėmis paskatomis ir lengvatiniu finansavimu – to kol kas nepakanka vidutinei ir esminei renovacijai propaguoti reikiamu mastu, nors šiomis priemonėmis paskatinti elementarūs patobulinimai energijos vartojimo efektyvumui didinti;

(9) naujos redakcijos EVE direktyvos (Direktyva (ES) 2023/1791) 30 straipsnyje ir naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 17 straipsnyje pripažįstama, kad reikia teikti tinkamą finansinę ir techninę paramą siekiant sutelkti investicijas energijos vartojimo efektyvumo priemonėms ir energinei renovacijai, kad būtų pasiekti 2030 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslai ir pastatų renovacijos tikslai, o iki 2050 m. būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas. Naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 17 straipsnyje taip pat nurodyta, kad finansinės paskatos pirmiausia turėtų būti skirtos pažeidžiamiems namų ūkiams, energijos nepriteklių patiriantiems asmenims ir socialiniuose būstuose gyvenantiems asmenims. Be to, pagal naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 9 straipsnį atitiktis minimaliesiems energinio naudingumo standartams turi būti remiama teikiant techninę pagalbą ir sukuriant integruotas finansavimo schemas, kuriomis teikiamos paskatos esminei renovacijai ir etapinei esminei renovacijai, taip pat priemonėmis, kuriomis šalinamos neekonominės kliūtys;

(10) Tarybos rekomendacijos dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo ([10]) 7 punkte valstybės narės raginamos sutelkti viešąją ir privačiąją finansinę paramą ir teikti paskatas privačiosioms investicijoms į atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir energijos vartojimo efektyvumą, taip pat teikti konsultacijas vartotojams, kaip geriau valdyti savo energijos vartojimą ir priimti informacija pagrįstus sprendimus dėl energijos taupymo;

([7]) 2023 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/1791 dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2023/955, (OL L 231, 2023 9 20, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/1791/oj).

([8]) 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1275 dėl pastatų energinio naudingumo (OL L, 2024/1275, 2024 5 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1275/oj).

([9]) Pagal naujos redakcijos PEN direktyvos 2 straipsnio 20 dalį, „esminė renovacija – renovacija, atitinkanti principą „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“, kurią atliekant daugiausia dėmesio skiriama esminėms pastato dalims ir kurią atlikus pastatas arba pastato vienetas paverčiamas: a) anksčiau nei 2030 m. sausio 1 d. – energijos beveik nevartojančiu pastatu; b) nuo 2030 m. sausio 1 d. – visai netaršiu pastatu.“ Be to, pagal PEN direktyvos 17 straipsnio 16 dalį numatyta, kad: „Valstybės narės skatina esminę renovaciją ir etapinę esminę renovaciją, teikdamos didesnę finansinę, fiskalinę, administracinę ir techninę paramą. Kai techniškai ar ekonomiškai neįmanoma pastato paversti visai netaršiu, renovacija, dėl kurios pirminės energijos suvartojimas sumažėja bent 60 %, šios dalies tikslais laikoma esmine renovacija.“

([10]) 2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo, (OL C 243, 2022 6 27, p. 35), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=oj:JOC_2022_243_R_0004.

(11) kad tie tikslai būtų pasiekti, svarbu sutelkti dar daugiau privačiojo kapitalo investicijų ir užtikrinti, kad investicijų netrūktų. Siekiant į energijos vartojimo efektyvumo sektorių pritraukti daugiau įmonių ir investuotojų, labai svarbu skatinti energijos vartojimo efektyvumo ir pastatų renovacijos paklausą rinkoje;

(12) tai, kad energinės renovacijos ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo, visų pirma vidutinės ir esminės renovacijos, paklausa maža, yra viena iš esminių kliūčių siekiant ES švarios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo tikslų;

(13) todėl siekiant aktyvinti ir telkti investicijų į energijos vartojimo efektyvumą ir energinę renovaciją paklausą labai svarbu sukurti vieno langelio principu veikiančius centrus, kurie piliečiams teiktų informaciją ir konkrečią pagalbą visais renovacijos etapais;

(14) namų ūkių, ypač mažas pajamas gaunančių ir pažeidžiamų namų ūkių, renovacijos pajėgumai labai riboti. Tie apribojimai, yra, be kita ko, prieštaringi prioritetai, kalbant apie savininko ir nuomininko santykius arba bendrasavininkius, sudėtingi sprendimų priėmimo procesai, laiko, žinių ir finansinių išteklių trūkumas ir sunkumai gauti pritaikytas konsultacijas ir finansinių priemonių;

(15) dėl skirtingų paskatų nuomininkai dažnai neturi galimybės gauti naudos iš renovacijos – už atnaujinimą yra atsakingi nuomotojai, tačiau jie neturi motyvacijos į jį investuoti, nes naudą dėl mažesnių energijos sąskaitų ir geresnių gyvenimo sąlygų paprastai gauna nuomininkai, o ne nuomotojai. Su ilgalaikėmis nuomos sutartimis susijęs netikrumas taip pat atgraso savininkus nuo brangių pagerinimų. Pasitikėjimo skatinimas ir informacijos asimetrijos mažinimas naudojant aiškią komunikaciją, nepriklausomas konsultavimo paslaugas, patikimus rangovus, energetikos bendrijas ir kitas piliečių vadovaujamas iniciatyvas gali padėti suderinti nuomininkų ir nuomotojų interesus;

(16) daugialypei energinės renovacijos projektų naudai neigiamą poveikį gali daryti kokybės defektai (pavyzdžiui, prastos kokybės medžiagos, netinkamas įrengimas) ir nepakankamas procese dalyvaujančių specialistų arba renovacijos etapų koordinavimas, dėl kurio vartojimas ar išlaidos iš tikrųjų tampa didesni, nei tikėtasi, arba renovacija nėra pakankamai patvari;

(17) pripažįstama, kad vieno langelio principu veikiantys centrai yra labai svarbi priemonė siekiant pašalinti pirmiau minėtas kliūtis pastatų energinei renovacijai ir apskritai palengvinti renovaciją. Dėl jų paprasčiau vietoje gauti ekspertinių žinių, konsultacijų, susirasti renovacijas atliekančias įmones ir gauti finansavimą. Vieno langelio principu veikiantys centrai jau sėkmingai įsteigti keliose valstybėse narėse, o įgyvendinus naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 18 straipsnį ir naujos redakcijos EVE direktyvos (Direktyva (ES) 2023/1791) 22 straipsnį jie pasieks didesnę auditoriją;

(18) todėl dideliu mastu vykdoma vieno langelio principu veikiančių centrų tinklų plėtra nacionaliniu ir vietos lygmenimis yra būdas supaprastinti ES politikos įgyvendinimą, užtikrinant, kad ta politika duotų rezultatų ir kad asmenys ir įmonės būtų tinkamai remiami;

(19) vieno langelio principu veikiantiems centrams taip pat gali tekti labai svarbus vaidmuo remiant energijos vartojimo efektyvumą namų ūkiuose, įmonėse bei paslaugų sektoriuose, visų pirma mažosiose ir labai mažose įmonėse, ir taip padedant mažinti energijos sąnaudas ir didinti ES įmonių konkurencingumą, kartu remiant ES energetikos ir klimato srities tikslus;

(20) kaip ir namų savininkai, mažosios ir labai mažos įmonės dažnai neturi techninių pajėgumų ir finansinių žinių, kad galėtų parengti ir įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo priemones. Joms gali reikėti pagalbos, kad galėtų pasinaudoti esamomis viešosiomis paskatomis ir privačiojo finansavimo pasiūlymais. Apskritai joms būtų naudingos specialiai pritaikytos konsultacijos ir parama, kad jos galėtų gauti žinių, tapti labiau informuotomis ir priimti techninius, finansinius ir administracinius sprendimus, kurių reikia rengiant ir įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo projektus;

(21) vieno langelio principu veikiantys centrai gali atlikti įvairias funkcijas, ne vien teikti technines, administracines ir finansines konsultacijas energijos vartojimo efektyvumo ir pastatų renovacijos klausimais. Jie taip pat gali teikti galutiniams vartotojams ir naudotojams informaciją apie specialius kontaktinius punktus, kurie gali padėti jiems suprasti jų teises, atitinkamus teisės aktus ir ginčų sprendimo mechanizmus, kuriais jie gali pasinaudoti, ir tų punktų kontaktinius duomenis. Jie gali teikti specialias paslaugas pažeidžiamiems namų ūkiams, energijos nepriteklių patiriantiems asmenims ir asmenims iš mažas pajamas gaunančių namų ūkių ([11]);

(22) 2024 m. Europos piliečių forumas energijos vartojimo efektyvumo klausimais pateikė Komisijai rekomendacijas, pabrėždamas vieno langelio principu veikiančių centrų ir energijos vartojimo efektyvumo paslaugų vaidmens svarbą ([12]);

(23) naujos redakcijos EVE direktyvos (Direktyva (ES) 2023/1791) 22 straipsnio 4 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės sukurtų vieno langelio principu veikiančius centrus ar panašius mechanizmus, kad galutiniams vartotojams ir galutiniams naudotojams, visų pirma namų ūkiams ir mažiems ne namų ūkio naudotojams, įskaitant mažąsias ir vidutines įmones (MVĮ) ir labai mažas įmones, būtų teikiamos techninės, administracinės ir finansinės konsultacijos ir pagalba energijos vartojimo efektyvumo klausimais. Naujos redakcijos EVE direktyvos (Direktyva (ES) 2023/1791) 22 straipsnio 6 dalyje reikalaujama, kad Komisija teiktų valstybėms narėms gaires dėl vieno langelio principu veikiančių centrų kūrimo, siekdama visoje Sąjungoje sukurti suderintą požiūrį. Šioje nuostatoje nurodytomis gairėmis siekiama skatinti viešųjų įstaigų, energetikos agentūrų ir bendruomenių vadovaujamų iniciatyvų bendradarbiavimą;

(24) šios rekomendacijos priede pateiktose išsamiose gairėse pristatomos visos ES vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugos, modeliai, valdymo struktūros ir patirtis, siekiant skatinti sėkmingą geriausią praktiką ir bendrus metodus visoje ES. Išsamiose gairėse ir šioje rekomendacijoje pabrėžiama, kad pagrindinis uždavinys yra įtvirtinti vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugas vietos ir kultūros kontekste, ir numatoma kuo geriau pasinaudoti bendradarbiavimu su nacionalinėmis, regioninėmis ir vietos viešosiomis įstaigomis ir energetikos agentūromis;

(25) išsamiose gairėse taip pat pabrėžiamas teigiamas energetikos bendrijų arba piliečių vadovaujamų ir komercinių iniciatyvų indėlis, kuris gali turėti didelį poveikį, papildantį viešųjų iniciatyvų poveikį;

(26) pagal naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 18 straipsnio 1 dalį, valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų nustatytos ir veiktų techninės pagalbos priemonės, be kita ko, prieinamos per įtraukius pastatų energiniam naudingumui skirtus vieno langelio principu veikiančius centrus, kurios būtų skirtos visiems pastatų renovacijoje dalyvaujantiems subjektams, tame tarpe namų savininkus ir administracinius, finansinius bei ekonominius subjektus, pavyzdžiui, MVĮ, įskaitant labai mažas įmones. Tai turėtų būti daroma bendradarbiaujant su kompetentingomis institucijomis ir, kai tikslinga, su privačiojo sektoriaus suinteresuotaisiais subjektais;

(27) savo nacionaliniuose pastatų renovacijos planuose (NPRP) valstybės narės, atlikdamos planuojamos ir įgyvendinamos politikos ir priemonių apžvalgą, privalo pranešti apie vieno langelio principu veikiančių centrų arba panašių mechanizmų, skirtų techninėms, administracinėms ir finansinėms konsultacijoms ir paramai teikti, sukūrimą pagal naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 18 straipsnį;

(28) kitomis naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) nustatytomis priemonėmis siekiama supaprastinti renovaciją ir užtikrinti, kad pastatų savininkai gautų patikimą informaciją apie ekonomiškai efektyviausius sprendimus, pritaikytus prie jų pastatų ypatumų ir jų poreikių. Pagal naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 12 straipsnį, valstybės narės ne vėliau kaip 2026 m. turi sukurti nacionalines pastatų renovacijos pasų sistemas, kad padėtų pastatų savininkams atlikti etapinę renovaciją ir paversti pastatus visai netaršiais. Pagal naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 19 straipsnį, energinio naudingumo sertifikatuose turi būti pateiktos rekomendacijos dėl ekonomiškai efektyvaus pastato energinio naudingumo gerinimo. 19 straipsnyje taip pat reikalaujama, kad pastatų, kurių energinio naudingumo klasė yra labai žema, savininkai būtų kviečiami į vieno langelio principu veikiantį centrą;

([11]) Bendri kontaktiniai punktai gali būti bendrų vartotojų informavimo punktų dalis ir teikti informaciją apie teises, taikytiną teisę ir ginčų sprendimo mechanizmus, kuriais vartotojai gali pasinaudoti kilus ginčui, taip pat paramą ne tik dėl energijos vartojimo efektyvumo, bet ir gamtinių dujų vartotojams, be kita ko, dėl laipsniško dujų atsisakymo, konsultacijas dėl tvaraus šildymo galimybių ir galimybių naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją arba dėl energetikos bendrijos įsteigimo.

([12]) Galutinės rekomendacijos, Europos piliečių forumas energijos vartojimo efektyvumo klausimais, https://citizens.ec.europa.eu/european-citizens-panels/energy-efficiency-panel_lt.

(29) pagal naujos redakcijos EVE direktyvos (Direktyva (ES) 2023/1791) 30 straipsnio 2 dalį, Komisija turi padėti valstybėms narėms sukurti arba sustiprinti esamus projektų rengimo pagalbos centrus nacionaliniu, regionų ar vietos lygmenimis, siekiant padidinti investicijas į energijos vartojimo efektyvumą. Tuo tikslu Komisija turėtų padėti, be kita ko, įsteigti vieno langelio principu veikiančius centrus energijos vartojimo efektyvumo intervencinėms priemonėms ir energinei renovacijai remti pagal programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę ir Europos pagalbos vietinei energetikai priemonę (ELENA) arba kitas turimas techninės pagalbos priemones ir (arba) iniciatyvas,

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

1. Įgyvendindamos šias rekomendacijas įsteigti vieno langelio principu veikiančius pastatų energijos vartojimo efektyvumo ir energinio naudingumo centrus, valstybės narės turėtų vadovautis šios rekomendacijos priede pateiktomis praktinėmis gairėmis.

Priimta Briuselyje 2026 m. kovo 10 d.

Komisijos vardu
Dan JØRGENSEN
Komisijos narys

PRIEDAS

Praktinės gairės dėl vieno langelio principu veikiančių centrų teikiamų su energijos vartojimo efektyvumu ir pastatų energiniu naudingumu susijusių paslaugų

1. Įvadas: teisinės ir politinės aplinkybės

Vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugos yra labai svarbi priemonė skatinant energinės renovacijos paklausą ir telkiant jai investicijas. Vieno langelio principu veikiantiems centrams tenka labai svarbus vaidmuo supaprastinant praktinį pastatų energinės renovacijos ir energijos vartojimo efektyvumo priemonių diegimą; padedant namų savininkams visais renovacijos etapais; remiant mažąsias ir vidutines įmones (MVĮ) ir labai mažas įmones joms diegiant energijos vartojimo efektyvumo priemones ir sprendimus ir didinant informuotumą apie energijos vartojimo efektyvumo didinimo naudą.

Vieno langelio principu veikiančio centro struktūra ir teikiamos paslaugos gali labai skirtis ir turėtų būti pritaikytos prie nacionalinių ir vietos aplinkybių bei valdžios institucijų poreikių. Tačiau vieno langelio principu veikiančių centrų nauda maksimaliai padidėja, kai juose integruojamos kelios paslaugos ir neapsiribojama tik bendro pobūdžio konsultacijų teikimu, kai paslaugos teikiamos ir fiziškai, ir internetu ir kai jų valdymo ir finansinio tvarumo klausimai nuo pat pradžių aiškiai sprendžiami ir įtraukiami į stabilią valdymo sistemą. Vieno langelio principu veikiantis centras, kai jis yra geros struktūros ir integruotas į palankią bendrą nacionalinę pastatų energijos vartojimo efektyvumo ir energinės renovacijos sistemą, gali labai padėti gerokai padidinti energinės renovacijos mastą ir sutelkti investicijas į energijos vartojimo efektyvumą ir kartu teikti bendrojo viešojo intereso paslaugas gyventojams.

Atsižvelgiant į tai, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2023/1791 ([1]) dėl energijos vartojimo efektyvumo (naujos redakcijos EVE direktyva) 22 straipsnio 6 dalyje ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2024/1275 ([2]) dėl pastatų energinio naudingumo (naujos redakcijos PEN direktyva) 18 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad Komisija pateiktų energijos vartojimo efektyvumui ir energinio naudingumo didinimui skirtų vieno langelio principu veikiančių centrų kūrimo gaires. Šios gairės pateikiamos vykdant šį reikalavimą.

Atsižvelgiant į tai, kad privačių gyvenamųjų pastatų ūkis yra svarbus siekiant 2030 m. ir 2050 m. Sąjungos klimato srities ir energetikos tikslų, šiose gairėse šiam segmentui skiriama daugiausia dėmesio. Tačiau panašus požiūris gali būti taikomas viešųjų subjektų arba MVĮ ir labai mažų įmonių poreikiams.

Šiomis gairėmis papildoma Komisijos rekomendacija (ES) 2024/2481 ([3]), visų pirma tos rekomendacijos priedo 5.3 skirsnis „Vieno langelio principu veikiantis centras techninėms, administracinėms ir finansinėms konsultacijoms energijos vartojimo efektyvumo klausimais teikti (22 straipsnio 4, 5 ir 6 dalys)“. Konkrečiau, toje rekomendacijoje pateiktos gairės yra susijusios su naujos redakcijos EVE direktyvos 22 straipsnio perkėlimu į nacionalinę teisę, o šiomis gairėmis siekiama pateikti pasiūlymų, kaip spręsti pagrindines problemas, kurios gali kilti įgyvendinančiosioms institucijoms kuriant vieno langelio principu veikiančius centrus ir vykdant jų veiklą.

Šiomis gairėmis taip pat papildomas Komisijos pranešimo, kuriame pateikiamos gairės dėl naujos redakcijos Pastatų energinio naudingumo direktyvos („Finansinės paskatos, įgūdžiai ir rinkos kliūtys“ (17 straipsnis) ir „Pastatų energiniam naudingumui skirti vieno langelio principu veikiantys centrai“ (18 straipsnis)), II priedo 5 skirsnis ([4]), kuriame daugiausia dėmesio skiriama kriterijams ir reikalavimams, kuriais užtikrinamas veiksmingas techninės pagalbos ir vieno langelio principu veikiančių centrų realizavimas nacionalinėse teritorijose.

([1]) 2023 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/1791 dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2023/955, (OL L 231, 2023 9 20, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/1791/oj).

([2]) 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1275 dėl pastatų energinio naudingumo (OL L, 2024/1275, 2024 5 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1275/oj).

([3]) 2024 m. rugsėjo 13 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2024/2481, kuria nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2023/1791 21, 22 ir 24 straipsnių su vartotojais susijusių nuostatų aiškinimo gairės, (OL L, 2024/2481, 2024 9 23, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2024/2481/oj).

([4]) Komisijos pranešimo, kuriame pateikiamos gairės dėl naujų ir iš esmės pakeistų naujos redakcijos Pastatų energinio naudingumo direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) nuostatų, (OL C, C/2025/6438, 2025 12 18, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/6438/oj) II priedo („Finansinės paskatos, įgūdžiai ir rinkos kliūtys (17 straipsnis) ir vieno langelio principu veikiantys centrai (18 straipsnis)“) 5 skirsnis („Vieno langelio principu veikiantys centrai (18 straipsnis ir 19 straipsnio 3 dalis)“).

Šios gairės parengtos remiantis ilgalaike Europos Komisijos patirtimi ir ekspertinėmis žiniomis įgyvendinant ES programų paramą vieno langelio principu veikiantiems centrams ir kitai su energine renovacija susijusiai veiklai ir apibendrinant jų rezultatus, visų pirma įgyvendinant programos „Horizontas 2020“ energijos vartojimo efektyvumo veiksmus ir programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę. Šios gairės suskirstytos į šiuos skyrius:

— 2 skirsnyje pateikiamos aktualių terminų apibrėžtys ir vieno langelio principu veikiančių centrų koncepcija ir tikslai;

— 3 skirsnyje išsamiai aprašoma kliento „kelionė“, įvairios paslaugos ir esami vieno langelio principu veikiančių centrų modeliai;

— 4 skirsnyje aptariami pagrindiniai elementai, į kuriuos reikia atsižvelgti kuriant vieno langelio principu veikiančius centrus, kurie yra nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo rėmimo sistemos dalis;

— 5 skirsnyje aptariama Sąjungos finansinė parama vieno langelio principu veikiančiam centrui, skirtam būsto renovacijai, kurti.

Visame dokumente esamos praktikos pavyzdžiai pateikiami specialiuose langeliuose. Dokumento pabaigoje esančiame priede „Papildomi ištekliai“ pateikiamos papildomos nuorodos.

2. **Aktualių terminų apibrėžtys ir sąvokos**

Nei naujos redakcijos EVE direktyvoje (Direktyva (ES) 2023/1791), nei naujos redakcijos PEN direktyvoje (Direktyva (ES) 2024/1275) vieno langelio principu veikiantis centras neapibrėžtas, o Rekomendacijoje (ES) 2024/2481 (3.2.2 skirsnyje) nurodyta, kad tai „virtuali arba fizinė vieta, kurioje suinteresuotiesiems subjektams teikiama pagalba visais su energijos vartojimo efektyvumu susijusiais renovacijos projekto klausimais ir įgyvendinimo etapais, pradedant konsultacijomis šia tema ir baigiant visa informacija ir paslaugomis, reikalingomis įgyvendinant plataus užmojo visuotinį energijos vartojimo efektyvumo / renovacijos projektą“. Vieno langelio principu veikiantis centras paprastai teikia technines, administracines, teisines ir finansines konsultacijas ir pagalbą energijos vartojimo efektyvumo srityje, visų pirma, kai vykdoma pastatų energinė renovacija.

Vieno langelio principu veikiančio centro koncepcijai aiškiai būdingas supaprastinimo principas, visų pirma būtinų kontaktų ir procedūrinių etapų skaičiaus mažinimas. Jis taip pat padeda užtikrinti namų savininkų pasitikėjimą renovacijos rezultatais ir įvairių specialistų (rangovų, tiekėjų ir kt.) atliekamu darbu.

Vieno langelio principu veikiantis centras taip pat gali padėti namų ūkiams lengviau gauti kvalifikuotų specialistų paslaugas ir kartu sumažinti specialistų komercines pastangas, kurių reikia siekiant sudaryti naujas sutartis.

Tikslai, kurių siekiama kuriant vieno langelio principu veikiantį centrą, skiriasi ir gali apimti visus šiuos dalykus arba jų dalį:

— **skleisti informaciją**, daugiausia dėmesio skiriant tam, kad būtų užtikrintas pranešimų nuoseklumas ir juos platinančio subjekto (-ų) patikimumas;

— **racionalizuoti galimybes gauti finansinę paramą** (pavyzdžiui, naudojant bendrą finansavimo portalą), supaprastinti tikslus ir tinkamumo finansuoti sąlygas ir optimizuoti valdymo išlaidas;

— **aiškiau apibrėžti atsakomybę ir užtikrinti pasitikėjimą**, nes tai yra būtina sąlyga įgyvendinant platesnio užmojo atnaujinimus;

— **telkti įgūdžius**, sutelkiant specialistų įgūdžius ir remiant naujų įgūdžių ugdymą;

— **skatinti ir telkti mažas investicijas** ir pasiekti kritinę masę, nes tai galėtų pateisinti specialių finansinių sprendimų, įskaitant finansines priemones ir specialius partnerystės susitarimus su finansų įstaigomis ([5]), kūrimą.

([5]) Komisijos rekomendacija dėl privačiųjų investicijų į energijos vartojimo efektyvumą skatinimo C(2026) 1526.

3. **Įvairios ir viena kitą papildančios paslaugos**

3.1. **Nėra universalaus sprendimo**

Atsižvelgiant į tai, kad tikslinės asmenų ir aplinkybių grupės labai įvairios, taip pat į tai, kad statybos sektorius, kurį sudaro daug mažųjų ir labai mažų įmonių, yra susiskaidęs, būsto renovacija yra sudėtingas procesas.

1. Todėl vienas pagrindinių vieno langelio principu veikiančio centro tikslų turėtų būti perimti būsto renovacijai būdingą sudėtingumą ir kuo labiau sumažinti namų ūkiams ir kitiems rinkos dalyviams tenkančią naštą. Siekiant palengvinti renovaciją, nei naujos redakcijos EVE direktyvoje (Direktyva (ES) 2023/1791), nei naujos redakcijos PEN direktyvoje (Direktyva (ES) 2024/1275) nereikalaujama, kad visiems asmenims visos paslaugos būtų teikiamos naudojant vieną struktūrą. **Turėtų būti siekiama sukurti nuoseklių ir viena kitą papildančių struktūrų ekosistemą, o ne vieną struktūrą**.

Yra daug įvairių būdų sujungti paslaugas, kurių reikia namų savininkams; kai kurios iš jų gana aiškiai patenka į viešųjų veiksmų sritį, o kitos yra daug labiau įsitvirtinusios privačioje rinkoje. Taip pat reikėtų pažymėti, kad **direktyvose nenurodyta, kas turėtų teikti paslaugas**, visų pirma, ar operatoriai turėtų būti viešieji, ar privatūs subjektai. **Šiose direktyvose nereikalaujama ir kad paslaugos būtų nemokamos**, o tai reiškia, kad paslaugų teikėjas gali imti užmokestį. Tačiau šiose direktyvose reikalaujama, kad valstybės narės teiktų tinkamas finansines priemones ir techninę pagalbą, ypač daug dėmesio skirdamos pažeidžiamiems namų ūkiams. Todėl valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugomis galėtų naudotis visi, įskaitant asmenis, kuriems pagalbos reikia labiausiai.

Kaip minėta pirmiau, **vienas pagrindinių vieno langelio principu veikiančio centro tikslų turėtų būti kurti pasitikėjimą per visą renovacijos procesą**. Renovuojant namus gali kilti sunkumų ir neaiškumų, todėl daugelis namų savininkų, nepaisant turimos informacijos ir paskatų, nesiryžta įsipareigoti atlikti visapusišką renovaciją. Kad plataus užmojo modernizavimo paklausa augtų, namų savininkai turi būti tikri ne tik dėl to, kad gaunami patarimai yra patikimi, bet ir dėl to, kad organizacijos, su kuriomis jie bendradarbiauja, gali būti pripažintos atsakingomis ir kad kilus problemoms jie galės kreiptis į teismą. Svarbu suprasti, kad galimi pasitikėjimo kūrimo būdai yra kultūriškai nulemti, todėl metodai skirtingomis aplinkybėmis gali labai skirtis. Pavyzdžiui, kai kuriuose regionuose pasitikėjimas gali būti glaudžiai susijęs su Vyriausybės pritarimu ir dalyvavimu, o kituose regionuose svarbesnis vaidmuo gali tekti bendruomeninėms arba privačioms rinkos organizacijoms. Todėl siekiant sėkmingų rezultatų labai svarbu bendradarbiauti su vietos suinteresuotaisiais subjektais, suprasti regioninius sunkumus ir pritaikyti strategijas prie vietos prioritetų. Supratus niuansus ir į juos atsižvelgus kuriant būsimų vieno langelio principu veikiančių centrų modelių struktūrą bus užtikrinta, kad teikiamos paslaugos būtų veiksmingos ir jas palankiai vertintų namų savininkai.

Todėl labai svarbu įtvirtinti vieno langelio principu veikiančius centrus vietos kontekste, dažnai miestų ar regionų lygmeniu, ir užmegzti aiškius, gerai struktūrizuotus santykius su vietos valdžios institucijomis, kad būtų užtikrintas sėkmingas vieno langelio principu veikiančių centrų veikimas ([6]).

3.2. **Kliento „kelionė“**

Šiame skirsnyje pateikiama namų savininkų perspektyva ir išsamiai aprašomos įvairios paramos, kurią jie gali gauti vykdydami energinės renovacijos projektą, rūšys, taip pat bendri sunkumai, su kuriais jie gali susidurti. Kliento „kelionė“ gali būti apibrėžiama kaip etapai, kuriuos namų savininkai turi pereiti, kad užbaigtų savo projektą. Tolesniuose punktuose etapai pateikiami labai nuosekliai, tačiau tam tikri etapai gali būti kartotiniai ir gali būti grįžtamojo ryšio ciklų.

0. **Priežastinis įvykis**. Žmonės ne visada pasirengę imtis veiksmų, o kadangi namo renovacijos procesas dažnai sudėtingas ir sunkus, progų pasitaiko retai ir jos nedidelės. Nors informacijos ir rinkodaros gali pakakti paskatinti imtis paprastesnių veiksmų, jų paprastai nepakanka paskatinti imtis esminės energinės renovacijos, kuriai svarbios ir kitos aplinkybės bei motyvacijos veiksniai. Pavyzdžiui, ypač svarbu kreiptis į namų ūkius, kai jie perka savo namus, nes prieš persikeldami jie gali būti linkę imtis reikšmingų renovacijos darbų. Namų ūkiai taip pat gali būti skatinami imtis darbų pagausėjus šeimai arba, atvirkščiai, vaikams palikus namus. Energija nėra vienas iš lemiamų veiksnių nė viename iš šių pavyzdžių; tai labiau pasvarstymas vykstant procesui, kuris

([6]) JRC leidinių saugykla. Vieno langelio principu veikiančių centrų vaidmuo atliekant energinę renovaciją. Lyginamoji vieno langelio principu veikiančių centrų atvejų Europoje analizė.

prasidėjo dėl kitų rūpesčių. Energinio naudingumo sertifikatas arba susijusi priemonė, pavyzdžiui, renovacijos pasas arba energijos vartojimo audito rezultatai, iš kurių matyti, kad pastato energinis naudingumas yra prastas, taip pat gali paskatinti apsvarstyti renovacijos poreikį. Pagal naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 19 straipsnį, valdžios institucijos privalo pakviesti atitinkamus namų savininkus (kuriems priklauso mažo energinio naudingumo pastatas ar pastato vienetas) į vieno langelio principu veikiantį centrą gauti konsultaciją renovacijos klausimais ([7]).

1. **Pritraukimas**. Šiomis aplinkybėmis, siekiant kuo labiau sumažinti naujų perspektyvų paieškos išlaidas, pirmas būdas gali būti tiesiog prisistatyti ir siūlyti paramą tik tiems namų ūkiams, kurie jau pradėjo renovacijos procesą ir ėmėsi aktyvių veiksmų siekdami pagalbos. Tačiau dėl tokio pasyvaus būdo kyla rizika, kad daugiausia bus dirbama su namų ūkiais, kurie jau yra įsitikinę, kad renovacijos reikia, ir kurie galbūt atliko renovaciją net ir be išorės pagalbos. Būtų galima laikytis labiau iniciatyva grindžiamo požiūrio, kad būtų galima greitai nustatyti namų ūkius, kurie yra tokiame gyvenimo etape, kuris yra palankus renovacijos darbams. Pavyzdžiui, siekiant teikti konkrečią paramą naujiems pirkėjams, galima plėtoti partnerystę su mažmeniniais bankais. Žengiant dar vieną žingsnį į priekį ir, nepaisant gerokai didesnių išlaidų, aktyvios įtraukimo strategijos, pavyzdžiui, atidaryti tam tikrame rajone laikiną biurą ir vykdyti apsilankymų namuose kampanijas, pasirodė esančios veiksmingos ir tebėra labai svarbios.

2. **Supaprastinta diagnozė ir rekomendacijos**. Dauguma šiuo metu Sąjungoje veiklą vykdančių viešųjų vieno langelio principu veikiančių centrų teikia informaciją (pranešimus) ir konsultacijas (orientuotas į gavėją), kad padėtų namų savininkams priimti sprendimus. Nors tokie patarimai yra bendro pobūdžio, jie suteikia namų savininkams pagrindinę informaciją, reikalingą pirmajam sprendimui priimti (vykdyti / nevykdyti) ir toliau dalyvauti kliento „kelionėje“. Laikantis tokios pozicijos siekiama užkirsti kelią vieno langelio principu veikiančių centrų profesinei atsakomybei už bet kokias problemas, kurios gali kilti atliekant darbus, o visi sprendimai ir jų pasekmės paliekami būsto savininkui.

3. **Projekto planas**. Priėmus pradinį sprendimą vykdyti darbus, turėtų būti atlikta išsami analizė (įskaitant, pavyzdžiui, vietoje atliktiną energijos vartojimo auditą), o ją atlikus turėtų būti išsamiai apibrėžti vykdytini darbai, įskaitant konkrečius reikalavimus (pavyzdžiui, dėl naudotinų metodų ir medžiagų). Išsamus planas yra labai vertingas ir būtinas atliekant esminę energinę renovaciją. Tačiau jo kaina tebėra kliūtis daugumai namų savininkų, nebent jo rengimas būtų subsidijuojamas. Didžiajai daugumai namų savininkų trūksta specializuotų įgūdžių, reikalingų siekiant savarankiškai įvykdyti šį itin svarbų ir stresą keliantį projekto etapą. Atsižvelgiant į reikalaujamą išsamumo lygį, šiame etape paslaugas teikiančiam subjektui neišvengiamai taikoma profesinė atsakomybė. Šios paslaugos taip pat galėtų visiškai patekti į rinkos konkurencijos sritį, nes jas paprastai gali teikti architektai arba statybos specialistai.

4. **Bendrovių atranka**. Dauguma atvejų specialistai ir montuotojai iš tiesų yra pirmasis namų savininkų žingsnis energinės renovacijos kelionėje. Pagrindinė motyvacija su jais susisiekti labai skiriasi ir nebūtinai yra energijos taupymas. Jei su specialistais susisiekiama tiesiogiai, jie paprastai už bendrą kainą siūlo ne tik atlikti renovacijos darbus, bet ir parengti renovacijos planą. Šio metodo privalumas – mažesnės pasirengimo išlaidos ir galbūt spartesni procesai. Šiame etape dar vienas sunkumas yra tai, kad statybos sektorius yra labai susiskaidęs, ir specialistai, net ir tie, kurie turi aukštą kvalifikaciją savo srityje, nebūtinai gali pasiūlyti sudėtingą ir visapusišką renovaciją. Nors rangovų atranka yra labai svarbi, dėl techninio pasiūlymų pobūdžio ir dėl to, kad reikia nuspręsti dėl faktinių investicinių sąnaudų, šis etapas būsto savininkams kelia ypač didelį stresą. Tai dar svarbiau tuo atveju, jei darbai nebuvo pakankamai tiksliai apibrėžti arba jei namų savininkams trūksta profesionalios pagalbos, o tai vėliau gali lemti nenumatytas išlaidas, vėlavimą ar bylinėjimąsi.

5. **Finansavimo planas**. Nors čia finansavimo planas pristatomas gana vėlyvu proceso etapu, paprastai jis pradedamas rengti gerokai anksčiau ir palaipsniui tikslinamas, kai techniniai sprendimai ir sąnaudos tampa aiškesni. Akivaizdu, kad techniniai sprendimai priklauso nuo namų ūkio finansinių galimybių, ir projekto planas pakartotinai peržiūrimas svarstant finansavimo galimybes. Šiame etape taip pat bus nustatytos esamos ir (arba) galimos viešosios subsidijos ir įvertintas skolinimosi poreikis projektui finansuoti.

([7]) 19 straipsnio 13 dalyje reikalaujama, kad pastatų, kurių energinio naudingumo sertifikatas yra žemesnio nei C lygio, savininkai būtų pakviesti į vieno langelio principu veikiantį centrą gauti konsultaciją renovacijos klausimais iš karto po to, kai baigiasi pastato energinio naudingumo sertifikato galiojimas, arba praėjus penkeriems metams nuo jo išdavimo, atsižvelgiant į tai, kuri data ankstesnė.

6. **Finansavimo sprendimai**. Vienas iš pagrindinių ir su finansavimo planu susijusių daugumos esminės energinės renovacijos projektų etapų yra išorės finansavimo šaltinių užsitikrinimas, nes didelės pradinės išlaidos paprastai gerokai viršija namų ūkių santaupas. Šie šaltiniai paprastai apima vartojimo paskolas (kurios gali būti subsidijuojamos), užtikrintas būsto paskolas arba hipotekos paskolas (ypač kai renovacija yra būsto pirkimo projekto dalis) ir viešojo finansavimo priemones, pavyzdžiui, dotacijas, mokesčių paskatas, finansines priemones ir subsidijuojamas paskolas.

7. **Renovacija**. Renovacijos darbus paprastai atlieka viena arba, dažniau, kelios statybos bendrovės. Šios bendrovės dažnai veikia atskirai ir nekoordinuotai, todėl reikia iš anksto planuoti ir racionalizuoti jų darbą, o tai gali būti sudėtinga.

8. **Statybvietės priežiūra / darbų priėmimas**. Veiksmingas statybvietės koordinavimas ir priežiūra yra labai svarbūs siekiant užkirsti kelią tam, kad rangovai darbą atliks prastai. Vykdant visapusiškus projektus, įvairių rangovų darbų priežiūra tampa dideliu iššūkiu, kuriam dauguma žmonių nėra pasirengę. Nors darbus paprastai prižiūri architektai, daugelis namų savininkų nusprendžia projektus prižiūrėti patys. Dėl to gali kilti rimtų su pastatais susijusių problemų, pavyzdžiui, drėgmė dėl šiluminių tiltelių arba prasta patalpų oro kokybė, ir taip pat gali lemti finansines pasekmes, jei nesilaikoma dotacijos reikalavimų.

9. **Kokybės užtikrinimas, garantijos ir tolesni veiksmai**. Atsižvelgiant į plataus užmojo energinės renovacijos kliūtis ir netikrumą, kokybės užtikrinimas, garantijos ir tolesni veiksmai yra vis dar pernelyg retai siūlomos vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugos. Atsižvelgiant į dabartinę rinkos brandą energinės renovacijos srityje, labai svarbu nuosekliai užtikrinti renovacijos kokybę. Atliktų darbų kokybės garantija (t. y. naudojamų medžiagų ir metodų garantija, dar vadinama energinio naudingumo garantija) ir aiškus įsipareigojimas pašalinti visus trūkumus, dėl kurių energinis naudingumas yra mažesnis, nei tikėtasi, galėtų gerokai paskatinti platesnio užmojo renovacijos projektus. Privačių gyvenamųjų namų sektoriuje kokybės sąvoka turėtų būti netgi išplėsta tiek, kad apimtų teikiamų paslaugų kokybę nuo pradinio kontakto iki paslaugų po pardavimo. Šios paslaugos galėtų būti, be kita ko, stebėsena atlikus darbus, namų savininkų konsultavimas ir rekomendacijos dėl tinkamo įrengtos įrangos naudojimo, taip pat gairės, kaip pasiekti numatomą energijos sąskaitų sumažėjimą.

Kuriant vieno langelio principu veikiantį centrą niekada nepradedama nuo nulio. Daugelis visuose apibūdintos kliento „kelionės“ etapuose dalyvaujančių specialistų, įskaitant konkrečių sričių specialistus ir montuotojus, energijos vartojimo auditorius, architektus, brokerius, komunalinių paslaugų įmones, mažmeninius bankus ir energetikos agentūras, jau teikia su renovacija susijusias paslaugas pastatų savininkams. Tai, kad esminė renovacija vykdoma vangiai, paaiškinama ne tuo, kad trūksta dalyvių, o tuo, kad **trūksta jų koordinavimo ir skiriasi jų interesai, o tai trukdo visapusiškai reaguoti į pastatų savininkų poreikius**.

Todėl vieno langelio principu veikiančių centrų tikslas nebūtinai yra įtraukti naujus dalyvius, o veikiau sukurti trūkstamas susiskaidžiusių rinkos pasiūlymų sąsajas ir jas stiprinti, taip paspartinant esamos praktikos transformavimą į esminę renovaciją.

3.3. **Konsultacijų modelis – dėmesys sutelkiamas į informacijos teikimą**

Pirmasis vieno langelio principu veikiančio centro modelis gali būti vadinamas konsultacijų modeliu. Pagal šį modelį dėmesys sutelkiamas į pradinę kliento „kelionės“ dalį siūlant daugeliui tinkančias paslaugas ir mezgant ryšius su didele auditorija, nes teikiamos plačiai auditorijai tinkančios gairės nenaudojant daug išteklių. Plačiai skleidžiant informaciją taip pat siekiama nustatyti naujas socialines normas ir skatinti kultūrinį pokytį rūpintis energijos vartojimo efektyvumu.

Paslaugos paprastai apima pradinį būsto energinio naudingumo vertinimą ir bendro pobūdžio patarimus dėl galimų patobulinimų, nenagrinėjant konkrečių projekto detalių. Nors pateiktos rekomendacijos yra bendro pobūdžio, jos yra praktiškos ir įgyvendinamos. Už sprendimus dėl projekto ir rangovų atranką ir toliau visiškai atsakingi yra namų savininkai, tačiau gali būti teikiama pagalba rasti kvalifikuotus rangovus. Paslaugos taip pat dažnai apima pagal planuojamas investicijas pritaikytas konsultacijas dėl finansavimo, be kita ko, dėl galimų subsidijų ir kaip jas gauti.

Tačiau konsultacijų modelis turi tam tikrų trūkumų. Jam trūksta konkretumo, nes jį taikant neteikiami išsamūs projektų planai ir nekoordinuojami rangovai, o tai gali būti labai svarbu namų savininkams, atliekantiems sudėtingą renovaciją. Pagal šį modelį taip pat paprastai neprisiimama profesinė atsakomybė už renovacijos rezultatus, todėl namų savininkams suteikiama mažiau garantijų. Jis gali nepatenkinti visų būsto savininkų poreikių, ypač tų būsto savininkų, kuriems reikia visapusiško projekto valdymo. Kalbant apie finansavimą, daugiausia dėmesio skiriama pačiai investicijai, o ne konkrečiam investuotojo profiliui, ypač atsižvelgiant į tai, kad finansinių konsultacijų teikimas yra reglamentuojama profesija. Dėl šių trūkumų šios paslaugos tampa ne tokios patrauklios namų savininkams, kuriems energinio naudingumo renovacijos projekto rengimas ir statybos įmonių atranka paprastai yra sudėtingiausi žingsniai.

HAUSKUNFT pavyzdys (Austrija)

Naudodamasis programos „Horizontas 2020“ parama, Vienos miestas įsteigė vieno langelio principu veikiantį centrą, kad 2020 m. pabaigoje paspartintų privačių gyvenamųjų pastatų renovaciją.

Centras pavadintas HAUSKUNFT ir iš miesto gauna veiklos ir finansinę paramą. Jis teikia nemokamas konsultacijas individualių ir daugiabučių namų savininkams telefonu, per virtualius ar fizinius susitikimus ir padeda jiems planuoti renovacijos projektą. Ši paslauga teikiama ir patarimo ieškantiems architektams, planuotojams bei nekilnojamojo turto valdytojams.

HAUSKUNFT daugiausia dėmesio skiria pradiniams renovacijos proceso etapams ir teikia gaires dėl aukštos kokybės koncepcijų rengimo. Vieno langelio principu veikiantis centras išnagrinėjo galimybes teikti papildomas paslaugas, susijusias su finansavimu ir didesne parama namų savininkams, ir jas išbandė, tačiau jos dar nėra įtrauktos į jo standartinį pasiūlymą.

Siekiant papildyti šias paslaugas, renovacijos partnerių kokybės platformoje (*Qualitätsplattform Sanierungspartner*) tvarkomas patikrintų planuotojų, specialistų ir statybos įmonių, užtikrinančių aukštos kokybės pastatų renovaciją, katalogas. Kartu su HAUSKUNFT, platforma padeda nekilnojamojo turto savininkams ir kvalifikuotiems renovacijos specialistams rasti vieniems kitus.

Žr.: https://www.hauskunft-wien.at/.

Atrodo, kad šiuo metu daugelis Sąjungos vieno langelio principu veikiančių centrų apsiriboja šiuo konsultacijų modeliu, o taip gali būti dėl galimai neteisingo konkurencijos ir valstybės pagalbos taisyklių aiškinimo. Toks ribojantis požiūris dažnai lemia tai, kad viešosiomis lėšomis finansuojamas vieno langelio principu veikiantis centras vengia to, ką jis laiko rinkos veikla, pavyzdžiui, projekto specifikacijų rengimo, rangovų atrankos ir statybos priežiūros, nors pagal taisykles toks dalyvavimas rinkoje leidžiamas. Viešieji subjektai gali dalyvauti privačiose ekonominėse rinkose, jei nepažeidžia tam tikrų Sutartyse nustatytų taisyklių. Iš tiesų valstybės pagalbos taisyklėse daugiausia dėmesio skiriama ne veiklos vykdytojo rūšiai, o teikiamų paslaugų pobūdžiui ir konkrečioms sąlygoms, kuriomis tos paslaugos teikiamos. Be to, nei naujos redakcijos EVE direktyvoje (Direktyva (ES) 2023/1791), nei naujos redakcijos PEN direktyvoje (Direktyva (ES) 2024/1275) nenustatyta apribojimų, kaip turėtų būti organizuojamos vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugos ar kokių rūšių organizacijos turėtų jas teikti, jei jos teikia nepriklausomas konsultacijas (naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 18 straipsnio 3 dalis). Pagal šią reglamentavimo sistemą viešieji ir viešosiomis lėšomis finansuojami subjektai gali aktyviai teikti paramą tiek projektavimo, tiek įgyvendinimo etapais, kaip bus nurodyta 3.4 ir 3.5 skirsniuose.

3.4. **Paramos modelis – dėmesys sutelkiamas į pagalbą namų ūkiams**

Siekiant pašalinti ankstesnio modelio trūkumus, vieno langelio principu veikiantis centras gali imtis aktyvesnio vaidmens, **padėdamas namų savininkams vykdyti jų energinės renovacijos projektus**. Taikant šį metodą paprastai būtų teikiamos šios paslaugos:

— atliekami išsamūs energijos vartojimo auditai vietoje, siekiant išanalizuoti konkrečią padėtį ir nustatyti galimą sutaupyti energijos kiekį;

— išsamiai apibrėžiami atliktini darbai, įskaitant konkrečius reikalavimus (pvz., dėl šiluminių tiltelių), ir užtikrinama, kad šios specifikacijos atitiktų dotacijos reikalavimus (pvz., šiluminės varžos lygiai, statybininkų kvalifikacija ir kt.);

— namų savininkams padedama išsirinkti rangovus ir derėtis dėl kainų;

— prižiūrima statybvietė ir užtikrinamas kokybės užtikrinimo procesų vykdymas.

Šis modelis gali būti laikomas išplėstu architekto įgaliojimu, apimančiu beveik visą kliento „kelionę“. Akivaizdu, kad tai reiškia rinkos veiklos vykdymą ir profesinės atsakomybės už teikiamą paramą prisiėmimą – **taip iš konsultacijų modelio pereinama į paramos modelį**. Perėjimas nuo vieno modelio prie kito gali būti įformintas, be kita ko, mokėjimu už suteiktas paslaugas, vieno langelio principu veikiančio centro ir namų savininko paslaugų sutartimi arba fiziniu apsilankymu auditui atlikti.

„OpenGela“ pavyzdys (Ispanija)

„OpenGela“ yra vieno langelio principu veikianti tarnyba Baskų krašte (Ispanija), kurią Baskų krašto Vyriausybė remia siekdama skatinti miestų atnaujinimą. Tarnybos pagrindas – rajonuose veikiantys biurai, kuriuose centralizuojamos visos procedūros ir administracinės užduotys, susijusios su integruota daugiabučių namų renovacija: nuo administracinių dokumentų tvarkymo iki ryšių su energetinių paslaugų rangovais palaikymo ir finansinės paramos teikimo. Dėmesį sutelkiant į rajonų renovaciją suteikiama galimybė aktyviai dalyvauti vietos bendruomenei ir tai padeda didinti pasitikėjimą bei įgalinti vietos gyventojus ne tik sudarant palankesnes sąlygas energinei renovacijai, bet ir gerinant gyvenimo kokybę (dėl prieigos, priešgaisrinės saugos, tvarumo).

Vieno langelio principu veikiantis centras, finansuojamas pagal ES programą „Horizontas 2020“ (HIROS4All), buvo įsteigtas kaip bandomasis projektas dviejuose pažeidžiamuose rajonuose: *Otxarkoaga* rajone (Bilbao) ir *Txonta* rajone (Eibaras), kur sėkmingai renovuota 460 būstų. Šis metodas jau taikomas dar devyniuose Baskų krašte atidarytuose rajonų biuruose, siūlant renovacijos paslaugas 4 800 gyventojų, o pastatų komplekse *Torre Urizar* įgyvendinamas jo naujas pavyzdinis projektas. Pagal ES perėjimo prie švarios energijos programą LIFE išbandomas atnaujintas vieno langelio principu veikiančio centro modelis (BIRTUOSS), kuriuo renovacijos planavimas tikslinamas naudojant pastatų renovacijos pasus. Tikimasi, kad projektas paskatins 120 mln. EUR vertės investicijas, įskaitant 40 mln. EUR energinio naudingumo renovacijai.

Žr.: https://opengela.eus/en.

Šio modelio pagrindas yra **ne neutralumas, o nepriklausomumas** – namų savininkams turėtų būti aišku, kad vieno langelio principu veikiančiam centrui svarbūs jų, o ne trečiosios šalies interesai. Šis nepriklausomumas bus glaudžiai susijęs su sutartiniais santykiais ir vieno langelio principu veikiančio centro atlygio šaltiniais, kurie paaiškinti 3.5 skirsnyje. Svarbu pažymėti, kad paramos modelis apima tik darbų priežiūrą, o ne paties darbo atlikimą – dėl jo turi būti sudarytos sutartys su statybos specialistais. Be to, šiam požiūriui reikia daug daugiau darbo jėgos nei konsultavimo modeliui ir paprastai reikia nuolatinių valstybės subsidijų.

3.5. Įgyvendinimo modelis – teikiamos paslaugos *ir* vykdomi statybos darbai

Pagal trečiąjį vieno langelio principu veikiančio centro modelį, kurį galima vadinti įgyvendinimo modeliu, vieno langelio principu veikiantis centras ne tik rengia projektus, bet ir vykdo renovacijos darbus. Šiuo atveju vieno langelio principu veikiantis centras gali pats atlikti dalį darbų ir (arba) samdyti statybos įmones ir nurodyti savo pasirinkimą būsto savininkui. Vieno langelio principu veikiančio centro santykiai su statybos bendrovėmis gali būti kelių formų (subrangovas arba kartu veikiantis subrangovas, kuriam taikoma solidarioji arba atskira atsakomybė), galbūt sudarant preliminarias sutartis.

Statybos darbų integravimas į vieno langelio principu veikiančio centro teikiamas paslaugas – tai dar vienas modelio papildymas, reiškiantis perėjimą iš paramos modelio į įgyvendinimo modelį. Pagal šį scenarijų vieno langelio principu veikiančiam centrui atliekant darbus svarbūs ne tik namo savininko interesai, bet ir jo ekonominiai ar organizaciniai interesai. Tai savaime nereiškia, kad pradinio etapo konsultacijos yra ne tokios vertingos, tačiau gali kilti abejonių dėl jų nešališkumo. Teigiamas aspektas – kadangi vieno langelio principu veikiantis centras gali gauti pelno vykdydamas statybos darbus, jis gali pasiūlyti įperkamesnes pradines konsultacijas. Tais atvejais, kai tokio tipo vieno langelio principu veikiančio centro modelis remiamas viešosiomis paskatomis, valdžios institucijos turės nustatyti taisykles, kurių reikia siekiant užtikrinti, kad remiamas vieno langelio principu veikiantis centras atsižvelgtų į namų savininkų interesus, kartu skatindamas energinės renovacijos diegimą ir atsižvelgdamas į savo ekonominius interesus.

3.6. Finansavimo sprendimų derinimas su ankstesniais modeliais

Pagal pirmiau pateiktą tipologiją finansai turi būti laikomi ne atskiru elementu, o dar viena paslauga, papildančia vieną iš trijų ankstesniuose skirsniuose pristatytų modelių. Vieno langelio principu veikiantis centras gali teikti įvairias paslaugas, kad padėtų namų savininkams finansuoti energijos vartojimo efektyvumo renovacijas, galbūt jas derinant.

Parama siekiant gauti viešąsias dotacijas. Vieno langelio principu veikiantis centras gali supaprastinti įvairių dotacijų derinimo procesą ir užtikrinti, kad projektai atitiktų dotacijų reikalavimus. Jis taip pat gali padėti namų savininkams parengti dotacijų paraiškas.

Išankstinis viešųjų dotacijų finansavimas. Viešosiomis dotacijomis didinamas investicijų pelningumas, tačiau jos paprastai gaunamos užbaigus darbus, todėl namų savininkai iš pradžių turi finansuoti visą projektą. Vieno langelio principu veikiantis centras gali siūlyti trumpalaikes paskolas šiam atotrūkiui panaikinti, taip mažindamas riziką, nes užtikrintų atitiktį dotacijų reikalavimams projekto rengimo etape. Specialūs subrogacijos įgaliojimai taip pat galėtų būti naudojami tam, kad vieno langelio principu veikiantis centras galėtų susigrąžinti dalį dotacijų būsto savininko vardu, kad panaudotų jas kaip mokėjimus už gautas trumpalaikes išankstinio finansavimo paskolas.

C-REAL pavyzdys (Belgija)

Įgyvendinant pagal programą „Horizontas 2020“ finansuojamą projektą C-REAL sukurta ilgalaikė skolinančiosios įstaigos ONESTO ir renovacijos konsultacijų tarnybos DUBOLIMBURG partnerystė, siekiant padidinti pastatų renovacijos mastą ir kokybę Belgijos Limburgo provincijoje. Iniciatyva buvo išplėsta įsteigiant vieno langelio principu veikiantį centrą „Energy House Limburg“, subūrusį rangovus ir architektus.

Projektas atskleidė keletą vertingų įžvalgų finansų įstaigoms. Paaiškėjo, kad nekilnojamojo turto pirkėjams labai svarbu renovacijos planavimą integruoti į pirkimo procesą. Ankstyvas renovacijos poreikių, išlaidų ir optimalaus darbų laiko vertinimas sudaro sąlygas veiksmingoms deryboms dėl kainų ir finansavimo susitarimams, kartu užtikrinant, kad energijos vartojimo efektyvumo didinimas būtų tinkamai derinamas su kitais renovacijos darbais. Energinio naudingumo sertifikatai taip pat padėjo inicijuoti renovacijos darbus, visų pirma esamiems nekilnojamojo turto savininkams.

Renovacijos paskatų įtraukimas į paskolų produktus stiprina bankų gebėjimą stebėti energinio naudingumo didinimą. Šis metodas, kartu su išsamiais renovacijos planais ir išlaidų vertinimais, sudaro sąlygas geriau valdyti riziką ir priimti sprendimus dėl skolinimo, kartu mažinant tikimybę įsigyti nekilnojamąjį turtą, kurio energinis naudingumas yra prastas.

Projektas parodė, kad bendradarbiavimo ekosistema, kuria remiamas dalijimasis duomenimis ir pagalba klientams, labai pagerina renovacijos rezultatus. Šis požiūris padeda visiems suinteresuotiesiems subjektams priimti labiau informacija pagrįstus sprendimus viso renovacijos proceso metu.

Žr.: https://www.c-real.be.

Išankstinė atranka dėl mažmeninio banko finansavimo pasiūlymo. Nors bankas paprastai pats atlieka būsto savininko finansinės padėties analizę, vieno langelio principu veikiantis centras gali palengvinti išsamų patikrinimą, visų pirma pateikdamas informaciją standartizuotu formatu, sutartu su banku. Vieno langelio principu veikiantis centras gali plėtoti partnerystę su vienu ar keliais konkrečiais bankais ir teigti, kad suteikia bankui kritinę projektų masę, o tai gali pateisinti konkretų energinei renovacijai pritaikytą banko produktą, su juo susijusius mokymus banko darbuotojams ir galbūt leisti vieno langelio principu veikiančiam centrui jį parduoti banko vardu.

Autonominiai finansavimo sprendimai. Vieno langelio principu veikiantis centras į paslaugų paketą netgi gali įtraukti atskirą finansinį pasiūlymą. Tai yra **trečias modelio papildymas ir (didelė) galimybė, kurią galima įtraukti į kiekvieną iš trijų modelių** (nors taikyta tik paramos ir įgyvendinimo modeliuose). Įtraukus finansavimą, vieno langelio principu veikiantis centras tampa patrauklesnis būsto savininkui, nes sprendimas pradėti darbus nebepriklauso nuo trečiosios šalies (banko) pritarimo. Be to, kadangi paskolos paraiška buvo planuota ankstyvame projekto etape, ji paprastai neatmetama. Galiausiai, kai teikiamos investicinės dotacijos, jos gali būti įtrauktos į finansavimo pasiūlymą kaip mišraus finansavimo

sprendimai kapitalo lengvatų forma. Kad šis sprendimas būtų patrauklus, reikia tinkamai skatinti vieno langelio principu veikiančio centro finansinį pasiūlymą, kad būtų sukurtas pasitikėjimo lygis, panašus į pasitikėjimo lygį, kai finansavimas gaunamas iš tradicinių bankų ir finansų įstaigų. Vienas iš pagrindinių finansavimo integravimo į vieno langelio principu veikiančio centro paslaugas tikslų – sujungti išankstines išlaidas (pvz., audito, tyrimų) su ilgalaikiais finansavimo sprendimais, kad iš kliūčių jos taptų valdomomis ir ilgalaikėmis įmokomis. Tačiau norint pasiūlyti atskirą finansinį pasiūlymą reikia vadovautis tinkama teisine sistema ([8]), nes bankų veikla yra griežtai reguliuojama.

SERAFIN pavyzdys (Prancūzija)

Prancūzijoje *tiers-financeur* (finansuotojas, kuris yra trečioji šalis) teisės aktuose apibrėžiamas kaip veiklos vykdytojas, kuris derina energijos vartojimo efektyvumo didinimo darbus su dalinio arba visiško finansavimo paslaugomis. Pastarąjį dešimtmetį šį modelį išbandė kelios vietos valdžios institucijos (regioninės ir didmiesčių), dabar įtrauktos į asociaciją SERAFIN, kurios sukūrimas buvo remiamas pagal programos „Horizontas 2020“ projektą ORFEE.

Įgyvendinant projektą buvo įsteigtas *tiers-financeurs* išteklių centras, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos keistis žiniomis, metodais ir patirtimi. Pagal jį taip pat remta *tiers-financeurs* realizacija Prancūzijoje koordinuojant plėtros pastangas (tyrimus, procedūras, IT priemones ir kt.). Įgyvendinant projektą nustatyta kokybės reikalavimų laikymosi ir kontrolės sistema, kuria remiamas draudimo sistemos, skirtos renovacijos darbams užtikrinti, įgyvendinimas. Įgyvendinant projektą taip pat buvo pagerinti *tiers-financeurs* finansavimo pasiūlymai, užtikrinant jų refinansavimą, bendradarbiaujant su mažmeniniais bankais ir gerinant galimybes naudotis Europos fondais, pavyzdžiui, Europos regioninės plėtros fondu (ERPF).

Ši iniciatyva tęsiama sukuriant Energinės renovacijos banką (projektas FIDEO-BRE, kuriam finansinę paramą teikia Prancūzijos Vyriausybės žaliosios pertvarkos agentūra ADEME). Ši finansų įstaiga teiks paskolas, kurias galės gauti bet kuris namų ūkis, įskaitant tuos, kurių galimybės gauti finansavimą yra ribotos. Paskolos bus skirstomos per privačius bankus ir *tiers-financeurs*, siekiant remti aukštos kokybės energinę renovaciją, atitinkančią SERAFIN kokybės standartus.

Dalyvaujantiems bankams bus naudinga kokybės, rizikos ir sąnaudų kontrolės sistema. Paskolos atitiks žaliosios taksonomijos kriterijus, kad jas būtų galima integruoti į žaliųjų obligacijų portfelius. *Tiers-financeurs* galės sutelkti dėmesį į techninę paramą ir toliau skirstyti paskolas pernelyg neišplėsdami veiklos ir nepatirdami didelių tvarkymo išlaidų. Be to, bus galima steigti naujas *tiers-financeurs* įstaigas nepatiriant naštos, susijusios su tiesioginiu paskolų valdymu.

Iniciatyvą, kuriai vadovauja SERAFIN nariai, palaiko pagrindinės finansų įstaigos, įskaitant „Procivis“, „Société Générale“, „La NEF“, „Crédit Mutuel“, „Crédit Coopératif“, „Crédit Logement“ ir „BNP Paribas“.

Žr.: https://serafin-renov.fr.

Be to, galima išnagrinėti įvairias grąžinimo galimybes ir priemones. Galima apsvarstyti **būstu grindžiamo finansavimo metodą**, pagal kurį skola susiejama su nekilnojamuoju turtu, o ne su būsto savininku, siekiant sumažinti namų ūkių nenorą prisiimti finansinius įsipareigojimus, kurie trunka ilgiau, nei jie tikisi būste gyventi ([9]).

3.7. **3 skyriaus dėl kliento „kelionės“ ir vieno langelio principu veikiančių centrų modelių santrauka**

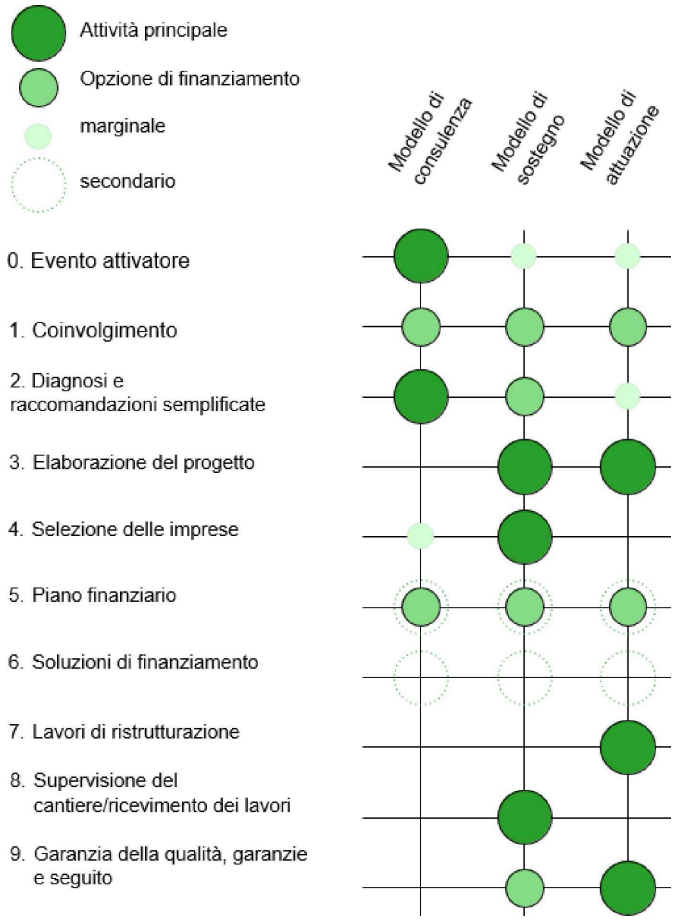
Apibendrinimas pateikiamas 1 paveikslėlyje, kur parodyta kliento „kelionė“ ir tai, kaip taikant skirtingus vieno langelio principu veikiančio centro modelius padedama kiekviename etape.

([8]) Atkreipkite dėmesį į tai, kad kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, siekiant iš anksto finansuoti viešąsias dotacijas, kurios paprastai išmokamos *ex post*, trumpalaikės paskolos gali būti teikiamos be banko leidimo, jei jos atitinka konkrečias reguliavimo gaires.

([9]) Komisijos rekomendacija dėl privačiųjų investicijų į energijos vartojimo efektyvumą skatinimo C(2026) 1526.

1 pav.

Pateiktų modelių ir kliento „kelionės“ santrauka

4. Pagrindiniai aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti steigiant vieno langelio principu veikiančius centrus

Šiame skyriuje pristatomi pagrindiniai aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti steigiant vieno langelio principu veikiantį centrą privačių gyvenamųjų namų sektoriuje, ir organizaciniai bei finansiniai tokio steigimo padariniai.

4.1. Internetinių ir fizinių metodų derinimas

Internetinis vieno langelio principu veikiantis centras gali būti labai svarbus didinant pastatų savininkų informuotumą apie tai, kaip jie vartoja energiją, kodėl svarbu kontroliuoti savo suvartojimą ir kaip tai daryti. Teikiamų konsultacijų poveikį galima padidinti, jei jos derinamos su informacija apie galimą finansinę paramą. Internetinės priemonės gali būti naudojamos siekiant nustatyti ir iš anksto atrinkti savininkus, kurie yra pasirengę imtis sudėtingų ir galbūt brangių procedūrų. Tikėtina, kad taikant internetinius metodus už nedidelę kainą bus pasiekta didelė auditorija ir jie gali ne tik paskatinti nedelsiant imtis veiksmų, bet ir ilgainiui padėti didinti visuomenės informuotumą apie energinės renovacijos ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo naudą.

Tačiau vien internetinio metodo nepakanka, ypač tais atvejais, kai kalbama apie sudėtingesnę esminę renovaciją ir kai vieno langelio principu veikiančio centro siūlomos paslaugos apima kelias paslaugas, dėl kurių reikia atlikti specialų atitinkamo pastato vertinimą. Be siūlomos paslaugos, vienas iš aspektų, į kurį reikia atsižvelgti, yra tai, kad žmonių skaitmeninio raštingumo lygis skiriasi ir net geriausia internetinė priemonė didelės dalies gyventojų, dažnai vyriausių ir pažeidžiamiausių, nepasieks. Tačiau dar svarbiau yra tai, kad mažai tikėtina, jog namų ūkis atliks kapitalinius renovacijos darbus savo namuose patirdamas dideles sąnaudas, jei prieš tai asmeniškai ir ne kartą nebendraus su vieno langelio principu veikiančio centro atstovais, kad jie išsamiai apibūdintų planuojamus darbus ir pateiktų išsamius nurodymus ar gaires dėl to, ką reikia atlikti įgyvendinant projektą.

Be to, pastato savininkas gali nevisiškai pasitikėti informaciją teikiančia platforma arba gali tik iš dalies suprasti energinės renovacijos naudą. Pasitikėjimui didinti ir konkrečioms namų savininkų problemoms spręsti reikia laiko ir dialogo techniniais klausimais, ir naudojant vien internetinį sprendimą to pasiekti greičiausiai nepavyks.

2024 m. pradžioje Europos Komisija surengė piliečių forumą energijos vartojimo efektyvumo klausimais, kuriame dalyvavo 150 atsitiktine tvarka atrinktų piliečių iš visų ES valstybių narių. Forume priimta 13 galutinių rekomendacijų, o pirmojoje rekomendacijoje pabrėžiamas prieinamos informacijos poreikis siekiant įgalinti namų ūkius ir organizacijas didinti energijos vartojimo efektyvumą ([10]). Nors forume pripažinta internetinių priemonių vertė inicijuojant renovacijos „kelionę“, taip pat atkreiptas dėmesys į tai, kad labai svarbu papildyti šį skaitmeninį pasiūlymą fiziniu kontaktu, pavyzdžiui, steigiant regioninius ir (arba) vietos biurus arba surengiant apsilankymus vietoje.

4.2. **Geografinė aprėptis**

Naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės narės ne vėliau kaip 2026 m. gegužės mėn. turi užtikrinti, kad visoje jų teritorijoje būtų sukurti ir veiktų vieno langelio principu veikiantys centrai pagal vieną ar daugiau iš penkių geografinių kriterijų, siekdamos užtikrinti geografinę aprėptį ir plačią prieigą prie vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugų. Be to, Europos piliečių forume energijos vartojimo efektyvumo klausimais pabrėžta, jog svarbu užtikrinti, kad vieno langelio principu veikiančiais centrais galėtų naudotis visi piliečiai, įskaitant kaimo ar atokiose vietovėse gyvenančius ir riboto judumo piliečius ([11]).

Informacijos apie naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) 18 straipsnio 1 dalyje nustatytus geografinės aprėpties kriterijus valstybės narės ir atitinkami rinkos dalyviai turėtų ieškoti Komisijos pranešimo, kuriame pateikiamos gairės dėl Direktyvos (ES) 2024/1275 („Finansinės paskatos, įgūdžiai ir rinkos kliūtys“ (17 straipsnis) ir „Pastatų energiniam naudingumui skirti vieno langelio principu veikiantys centrai“ (18 straipsnis)), II priede ([12]), kur pateikiamos rekomendacijos, kaip užtikrinti, kad vieno langelio principu veikiantys centrai būtų veiksmingai realizuojami visose nacionalinėse teritorijose.

4.3. **Būdai užsitikrinti namų savininkų pasitikėjimą**

Siekiant įgyti pasitikėjimą, labai svarbu užtikrinti, kad namų savininkai būtų patenkinti renovacijos rezultatais, taip pat užtikrinti kokybę.

Siekiant skatinti pasitikėjimą paramos atliekant renovaciją paslaugomis, labai svarbu nustatyti atskaitomybę. Skaidrumas turėtų būti prioritetas. Todėl vieno langelio principu veikiantis centras turėtų pateikti dokumentus ne tik dėl procesų, bet ir dėl rekomenduojamų intervencinių priemonių sąnaudų, naudos ir su jomis susijusios rizikos. Renkant klientų atsiliepimus ir viešai jais dalijantis taip pat galima dar labiau padidinti pasitikėjimą, nes galimiems klientams pateikiami kokybiškų paslaugų įrodymai.

Taip pat labai svarbu išlaikyti aukštus darbo kokybės standartus, ypač kai darbus vykdo keli rangovai ar subrangovai. Vieno langelio principu veikiantis centras gali vadovautis nustatytomis kokybės sistemomis ir galbūt siekti gauti kompetentingų įstaigų akreditaciją. Šios sistemos gali apimti standartizuotas procedūras, sertifikavimo reikalavimus ir sistemingą kokybės stebėseną. Daugiau saugumo būsto savininkams gali būti suteikta siūlant patikimas garantijas, paremtas kokybiškomis draudimo sistemomis, ypač tokiomis, kurios yra integruotos į finansavimo galimybes. Vieno langelio principu veikiantis centras gali dar labiau padidinti pasitikėjimą įgyvendindamas sertifikavimo procedūras, kad būtų užtikrintas rangovo patikimumas ir jo paslaugų kokybė.

Aiški atsakomybės sistema ir vartotojų apsaugos politika gali apsaugoti visas šalis, nes jose apibrėžiamos pareigos pašalinti trūkumus ir nustatomos paprastos ginčų sprendimo procedūros. Vartotojų apsauga turėtų apimti daugiau nei tik kokybės užtikrinimą, kad būtų kovojama su klaidinančia rinkodaros veikla. Pagrindinės apsaugos priemonės galėtų būti, be kita ko, prieinami kanalai, kuriais būtų galima išreikšti susirūpinimą. Rimtų problemų atveju turėtų būti galima oficialiai bylinėtis, tačiau pirmenybė turėtų būti teikiama alternatyviems ginčų sprendimo mechanizmams, kad būtų užtikrintas veiksmingas konfliktų valdymas.

([10]) Europos piliečių forumas energijos vartojimo efektyvumo klausimais, 2024 m., Galutinės rekomendacijos.

([11]) „Rekomenduojame vartotojams teikiamą informaciją padaryti prieinamesnę, skaidresnę ir patogesnę naudoti, kad namų ūkiai ir organizacijos galėtų efektyviau vartoti energiją. Todėl rekomenduojame: sukurti savivaldybių lygmeniu (savivaldybėse, bibliotekose) vieno langelio principu veikiančių fizinių centrų, kuriuose konsultuotų nepriklausomi ekspertai, tinklą. Šiame tinkle neturėtų būti nederamai teikiama pirmenybė kaimo ar miesto vietovėms arba tam tikroms socialinėms grupėms. Toks vieno langelio principu veikiantis centras turėtų teikti konsultacijas dėl teisinių, finansinių, techninių aspektų ir vietos paslaugų teikėjų. Vietos subjektai raginami skleisti informaciją apie šią paslaugą;“. Europos piliečių forumas energijos vartojimo efektyvumo klausimais, 2024 m., Galutinės rekomendacijos.

([12]) Komisijos pranešimo, kuriame pateikiamos gairės dėl naujų ir iš esmės pakeistų naujos redakcijos Pastatų energinio naudingumo direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) nuostatų, (OL C, C/2025/6438, 2025 12 18, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/6438/oj) II priedas („Finansinės paskatos, įgūdžiai ir rinkos kliūtys (17 straipsnis) ir vieno langelio principu veikiantys centrai (18 straipsnis)“).

4.4. **Pažeidžiamiems namų ūkiams skirti specialūs veiksmai**

Vartotojų apsaugos politika yra ypač svarbi pažeidžiamiems namų ūkiams, įskaitant mažas pajamas gaunančias šeimas, vyresnio amžiaus asmenis ir sveikatos sutrikimų turinčius asmenis. Šių grupių atstovai dažnai patiria daugiau sunkumų vykdydami sudėtingus renovacijos procesus, spręsdami techninius klausimus ar gindami savo, kaip vartotojų, teises.

Specialios apsaugos priemonės gali apimti griežtesnes taisykles dėl sąžiningos kainodaros, pritaikytą finansinę paramą ir griežtesnę renovacijos rangovų priežiūrą. Konkrečios priemonės gali būti specialūs patarėjai, kurie padėtų pažeidžiamiems namų savininkams, skaidrios sutarčių sąlygos ir Vyriausybės remiamos garantijos, kad būtų kuo labiau sumažinta finansinė rizika.

Norint pasiekti marginalizuotas gyventojų grupes ir teikti veiksmingą paramą, labai svarbu įtraukti kvalifikaciją socialinių reikalų srityje turinčius specialistus. Tikslinės informuotumo didinimo kampanijos ir sprendimų priėmimo priemonės, pavyzdžiui, internetinės įsivertinimo platformos, gali padėti priimti informacija pagrįstus sprendimus. Tikslinės informavimo pastangos gali padėti užpildyti pasitikėjimo ir informacijos spragą, kuri dažnai atgraso pažeidžiamus asmenis nuo efektyvaus energijos vartojimo praktikos. Vieno langelio principu veikiantys centrai gali didinti energijos nepriteklių patiriančių namų ūkių informuotumą apie paprastas ir nebrangias energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir padėti mažinti sąskaitas. Pasitikėjimą gali sustiprinti bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis vykdant renginius, iniciatyvas rajono lygmeniu, apsilankymus namuose ir viešą sėkmingos renovacijos demonstravimą.

Projektas STEP (*Solutions to Tackle Energy Poverty* – sprendimai energijos nepritekliaus problemai spręsti)

Vykdant projektą STEP, finansuojamą pagal programą „Horizontas 2020“, sukurtas paprastas, novatoriškas ir atkartojamas modelis energijos nepritekliaus problemai spręsti, skatinant elgsenos pokyčius ir nebrangius energijos vartojimo efektyvumo sprendimus teikiant specialiai pritaikytas konsultacijas.

Vietos lygmeniu veiklą vykdantis vieno langelio principu veikiantis centras turi geriausias galimybes teikti nepriklausomą paramą, pritaikytą prie konkrečių namų ūkių poreikių ir apribojimų, visų pirma finansinių apribojimų. Vieno langelio principu veikiantis centras gali padėti pažeidžiamiems namų ūkiams pasinaudoti esamomis finansinės paramos galimybėmis ir taip atlikti labai svarbų vaidmenį užtikrinant, kad tvarūs energetikos sprendimai būtų prieinamesni. Šie finansiniai mechanizmai gali būti, pavyzdžiui, tikslinės subsidijos, mokėjimais už sutaupytą energiją grindžiamos sistemos arba ilgalaikės paskolos su mažomis arba nulinėmis palūkanų normomis.

Vykdant projektą STEP atkreiptas dėmesys į keletą svarbių įžvalgų, susijusių su vieno langelio principu veikiančio centro, padedančio pažeidžiamiems namų ūkiams, kūrimu. Labai svarbus aspektas buvo ugdyti pirminės grandies darbuotojų, pavyzdžiui, socialinių ir sveikatos priežiūros darbuotojų, įgūdžius vykdant modulinę mokymo programą, taip užtikrinant veiksmingą vartotojų orientavimą. Įgyvendinant projektą taip pat pabrėžta partneryščių su vartotojų organizacijomis, vietos bendruomenėmis ir pirminės grandies grupėmis svarba, kad būtų pasiekti labiausiai energijos nepriteklių patiriantys asmenys.

Žr.: https://www.stepenergy.eu/.

Vieno langelio principu veikiantiems centrams gali tekti svarbus vaidmuo sprendžiant energijos nepritekliaus problemą, nes jie gali teikti paramą tiek nekilnojamojo turto savininkams, tiek nuomininkams. Kaip ir teikdamas paramą bet kuriam kitam namų savininkui, vieno langelio principu veikiantis centras gali padėti pažeidžiamiems savininkams gauti finansavimą naudojant specialias viešąsias subsidijas ir pritaikytas finansavimo schemas, taip pat padėdamas jiems teikti paskolų paraiškas vietos bankams. Nuomininkams, kurie dažnai neturi įtakos sprendimams dėl renovacijos, vieno langelio principu veikiantis centras taip pat gali būti naudingas kaip tarpininkas, skatinantis nekilnojamojo turto savininkus atlikti renovaciją (ir padedantis ją atlikti).

Komisijos rekomendacijoje (ES) 2023/2407 ([13]) ir prie jos pridedamame rekomendaciniame dokumente ([14]) pateikiama įžvalgų apie pagrindines energijos nepritekliaus priežastis ir nurodomi konkretūs sprendimai. Pagal šias rekomendacijas, vieno langelio principu veikiantys centrai gali tapti pagrindiniais veiksniais kovojant su energijos nepritekliumi, užtikrindami, kad pažeidžiami namų ūkiai galėtų naudotis praktiniais ir ekonomiškai efektyviais sprendimais.

([13]) 2023 m. spalio 20 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2023/2407 dėl energijos nepritekliaus (OL L, 2023/2407, 2023 10 23, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2023/2407/oj).

([14]) Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „ES gairės dėl energijos nepritekliaus“ (pridedamas prie Komisijos rekomendacijos dėl energijos nepritekliaus (C/2023/4080), SWD(2003)647, 2023 10 20.

4.5. **Kolektyvinių piliečių inicijuotų renovacijos iniciatyvų ypatumai**

Piliečių inicijuota renovacija yra nauja koncepcija, pagal kurią piliečiai aktyviai patys imasi pastatų energinės renovacijos pastangų. Nors vykdant daugumą viešųjų veiksmų, kuriais remiama renovacija gyvenamųjų namų sektoriuje (pavyzdžiui, vykdant miestų atnaujinimo programas, informuotumo didinimo kampanijas, steigiant vieno langelio principu veikiančius centrus ir kt.), ir taip siekiama piliečių indėlio ir dalyvavimo, piliečių inicijuota renovacija skiriasi tuo, kad ją skatina patys piliečiai, ir ji vykdoma kaip **principu „iš apačios į viršų“ grindžiamos iniciatyvos, kolektyviškai inicijuojamos piliečių**.

Iš kitų renovacijos pastangų, kuriose dalyvauja daug asmenų (pvz., daugiabučių pastatų projektų), piliečių inicijuota renovacija išsiskiria įsipareigojimu laikytis tvaraus požiūrio, apimančio ne tik kelis atskirus projektus. Piliečių inicijuota renovacija išsiskiria tuo, kad ją vykdant įsteigiamas juridinis asmuo, energetikos bendrija ([15]) arba lygiavertis subjektas ([16]), taip siekiant užtikrinti ilgalaikį įsipareigojimą ir atsparumą. Tokios oficialios struktūros grindžiamos atviro ir savanoriško dalyvavimo bei veiksmingos valdymo kontrolės principais, kartu skatinant piliečių organizavimą ir gebėjimų stiprinimą. Šie metodai siejami su dideliu mastu ir poveikiu, nes tikimasi, kad piliečių inicijuota renovacija taps bendromis pastangomis atliekant kelių pastatų renovaciją, pavyzdžiui, gatvės, apygardos arba rajono lygmeniu.

Nuoseklių ir viena kitą papildančių struktūrų ekosistemoje **piliečių inicijuota renovacija gali būti papildomas vieno langelio principu veikiantis centras**, veiksmingai mažinantis atotrūkį tarp įprastų viešųjų intervencijų ir pelno siekiančių privačiojo sektoriaus metodų.

„Alex Energie“ pavyzdys Roterdame (Nyderlandai)

Pagal programos „Horizontas 2020“ projektą „Išsaugokime namus“ Roterdamo miestas *Prins Alexander* rajone išbandė vieno langelio principu veikiančio centro iniciatyvą. Vieno langelio principu veikiantis centras buvo grindžiamas principu „iš apačios į viršų“, pabrėžiant piliečių dalyvavimą ir vietos energetikos kooperatyvų įsitraukimą. Paslaugos namų savininkams teikiamos strategiškai bendradarbiaujant Roterdamo miestui, „Alex Energie“ (energetikos bendrijai, kurios nariai įsikūrę *Prins Alexander* rajone) ir HOOM (energetikos kooperatyvui, remiančiam energetikos bendrijas). „Alex Energie“ aktyviai įtraukia gyventojus kurdama vietos darbo grupes, atlikdama energetines patikras, rengdama energetikos planus ir organizuodama kolektyvinius pirkimus. Ji taip pat informuoja namų savininkus apie energinės renovacijos finansavimo galimybes. Daugiau informacijos pateikiama miesto interneto platformoje, kur namų savininkai gali susipažinti su informacija apie renovaciją, kreiptis dėl dotacijų, įkelti dokumentus ir prašyti pagalbos telefonu.

Miestas daugiausia dėmesio skiria tam, kad energetikos kooperatyvams būtų teikiama administracinė parama. Įvykdžius šį bandomąjį projektą miestas planuoja išplėsti šią iniciatyvą ją įgyvendindamas visame Roterdame, taip palaikydamas vietos bendruomenes ir skatindamas keitimąsi sprendimais bei geriausia praktika. Iš pradžių savivaldybė daugiausia dėmesio skyrė stogo izoliacijai, o vėliau darbams atlikti taip pat įtraukė vietos įmones, kurių daugelis buvo laisvai samdomi darbuotojai. Ji sąmoningai įtraukė pameistrystės įmones, kad būtų remiamas naujas verslas ir mokomi studentai.

Finansinė parama buvo teikiama paskolomis iš Energetikos pertvarkos fondo (*Energietransitiefonds*), kurias paskirsto Roterdamo savivaldybė, o valdo Nyderlandų savivaldybių būsto paskatų fondas (*Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten*). Šiomis paskolomis gali naudotis ir būsto savininkai, ir daugiabučių namų asociacijos.

([15]) ES teisės aktuose pateikiamos dvi energetikos bendrijų apibrėžtys. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijos apibrėžtos 2023 m. spalio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2023/2413, kuria iš dalies keičiami Direktyva (ES) 2018/2001, Reglamentas (ES) 2018/1999 ir Direktyva 98/70/EB, kiek tai susiję su skatinimu naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ir panaikinama Tarybos direktyva (ES) 2015/652, (OL L, 2023/2413, 2023 10 31, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj), o piliečių energetikos bendruomenės apibrėžiamos 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES, (OL L 158, 2019 6 14, p. 125, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj). Dėl abiejų bendrijų teisinės formos (pavyzdžiui, asociacija, kooperatyvas ir kt.) išlaikomas lankstumas. Be teisinės formos kriterijaus, šios apibrėžtys taip pat apima narystės, savarankiškumo, atvirumo, tikslo ir veiksmingos kontrolės kriterijus.

([16]) Šalyse, kuriose energetikos bendrijų sąvoka dar nėra visiškai perkelta į nacionalinę teisę, subjektas, atitinkantis atitinkamose Sąjungos direktyvose nustatytus kriterijus, gali būti laikomas kolektyvine piliečių inicijuotos renovacijos iniciatyva.

Ankstyvoji bandomojo projekto patirtis rodo keletą pagrindinių piliečių inicijuotos renovacijos metodo privalumų ([17]). Tokiomis iniciatyvomis galima kurti **pasitikėjimą** vietos bendruomenėse skatinant tarpusavio bendradarbiavimą ir stiprinant socialinius tinklus, kurie skatina plataus masto dalyvavimą. Nors iš pradžių piliečių inicijuotų renovacijų pažanga gali būti lėtesnė, palyginti su individualiomis renovacijos pastangomis, jos gali eksponentiškai augti (**sniego kamuolio efektas**) ir apimti ne tik pavienius pastatus, bet ir visus rajonus. Jų **lankstumas** suteikia joms galimybę visapusiškai išnagrinėti komercines galimybes, kurių viešieji vieno langelio principu veikiantys centrai gali būti mažiau linkę siekti. Be to, dėl savanoriškos veiklos, masto ekonomijos, kolektyvinio pirkimo ir standartizuotų planų piliečių inicijuota renovacija gali suteikti didelių **su išlaidomis susijusių pranašumų**, palyginti su individualiais projektais. **Sutelkdami išteklius** dalyviai taip pat gali pagerinti bendrą įgūdžių bazę, visų pirma pagerindami paslaugų teikėjų priežiūrą. Kitaip nei trumpalaikėmis iniciatyvomis, piliečių inicijuotomis renovacijomis siekiama **sukurti struktūrinį ir ilgalaikį poveikį** steigiant juridinius asmenis, o ne pasikliaunant tik individualiomis pastangomis.

4.6. **Vieno langelio principu veikiančio centro žmogiškieji ištekliai**

Kaip matyti iš pavadinimo, tikimasi, kad vieno langelio principu veikiantis centras teiks daugialypes paslaugas, kuriomis namų savininkai galės naudotis per visą savo energinės renovacijos kelionę. Kalbant apie techninį lygmenį, konsultantai turėtų galėti atlikti energijos vartojimo auditą, nustatyti pritaikytus tvarius energijos vartojimo sprendimus, parengti išsamų projekto planą ir patikrinti atitiktį statybos standartams ([18]). Finansinė parama paprastai galėtų būti ne tik esamų subsidijų nustatymas, bet ir pagalba namų savininkams įvertinant ir užsitikrinant tinkamus finansavimo sprendimus ([19]). Taip pat būtų galima tikėtis, kad konsultantai teiks teisinę pagalbą, kad padėtų namų savininkams suprasti savo, kaip vartotojų, teises ir jomis naudotis, peržiūrėti sutartis ir laikytis reguliavimo reikalavimų. Svarbiausia, kad vieno langelio principu veikiančių centrų konsultantai gebėtų derinti specialistų ekspertines žinias su tvirtais tarpasmeniniais įgūdžiais, kad galėtų suprasti unikalias kiekvieno namų savininko aplinkybes ir apribojimus ir į juos atsižvelgti, ypač kai reikia padėti pažeidžiamiems namų ūkiams.

Vieno langelio principu veikiančio centro sėkmė iš esmės priklauso nuo tinkamo konsultavimo talentų rezervo nustatymo ir plėtojimo. Atsižvelgiant į tai, kad reikia labai įvairių įgūdžių, suburiant komandą, galinčią teikti visapusiškas vieno langelio principu veikiančio centro paslaugas, kyla daug organizacinių sunkumų. Mažai tikėtina, kad vienas asmuo turės visas būtinas ekspertines žinias, todėl kurti daugelį sričių apimančias komandas yra labai svarbu. Kuriant šias komandas reikia taikyti strategišką įdarbinimo ir bendradarbiavimo praktiką, kad būtų sujungta įvairi profesinė patirtis. Taikant šiuos metodus turėtų būti vertinama tiek specializuota kompetencija, tiek tarpasmeniniai įgūdžiai, puoselėjant aplinką, kurioje skatinama dalytis žiniomis. Neužtenka tiesiog įdarbinti kvalifikuotus specialistus, taip pat reikia apgalvotai valdyti talentus.

Vieno langelio principu veikiantis centras gali suteikti patrauklių karjeros galimybių patyrusiems statybos specialistams, ketinantiems pasitraukti iš statybos sektoriaus. Gali būti svarstomi šių specialistų įtraukimo metodai, kad būtų galima pasinaudoti jų ekspertinėmis žiniomis. Pabrėžiant prasmingą vieno langelio principu veikiančių centrų poveikį remiant bendruomenes ir kovojant su klimato kaita, jie taip pat gali pritraukti į statybos sektorių įvairių naujų talentų, visų pirma moterų ir jaunų specialistų. Vieno langelio principu veikiantys centrai ir jų steigėjai galėtų bendradarbiauti su statybos sektoriaus asociacijomis, technologijų tiekėjais, įdarbinimo agentūromis, pramonės rūmais ar švietimo įstaigomis, kad parengtų specialiai pritaikytas programas, kurias įgyvendinant specializuotos žinios (techninės, finansinės, teisinės, komunikacijos, klientų aptarnavimo ir kt.) būtų derinamos su bendravimo įgūdžiais. Vykdant šias programas praktinė patirtis galėtų būti pabrėžiama stažuotėmis ar pameistryste esamame vieno langelio principu veikiančiame centre. Nuolatinis profesinis tobulėjimas taip pat galėtų padėti užtikrinti, kad, kintant technologijoms ir taisyklėms, siūlomos paslaugos išliktų aktualios.

Kalbant apie statybos specialistus, kurie yra vieno langelio principu veikiančio centro partneriai, jiems taip pat gali būti teikiama parama, kad jie galėtų sklandžiai integruotis į vieno langelio principu veikiantį centrą ir laikytis jo kokybės standartų. Tai apima integruotų renovacijos metodų, kokybės užtikrinimo protokolų, veiksmingo bendradarbiavimo su vieno langelio principu veikiančiu centru metodų ir jo priemonių supratimą. Siekiant apibrėžti kokybės standartus, komunikacijos protokolus ir veiklos rezultatų rodiklius, labai svarbu nustatyti aiškias partnerystės su rangovais sistemas. Reguliarūs praktiniai seminarai ir dalijimosi žiniomis sesijos gali padėti išlaikyti vieno langelio principu veikiančių centrų tikslų ir rangovų pajėgumų suderinamumą. Šios partnerystės taip pat gali būti orientuotos į standartizuotų metodų, taikomų bendriems renovacijos scenarijams, kūrimą, kad būtų padidintas efektyvumas ir patikimumas.

([17]) Dėl Komisijos veiksmų, kuriais remiami piliečių inicijuoti renovacijos projektai, žr.: https://citizen-led-renovation.ec.europa.eu/index_en?prefLang=lt.

([18]) Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tam tikras paslaugas gali teikti tik licenciją turintys architektai, o tai yra reglamentuojama profesija, kuriai taikomi konkretūs teisiniai reikalavimai ir profesiniai standartai.

([19]) Panašiai yra ir kalbant apie finansines konsultacijas – vieno langelio principu veikiantis centras gali teikti bendro pobūdžio informaciją apie finansines galimybes, tačiau finansines konsultacijas paprastai turėtų teikti sertifikuoti finansų patarėjai, atitinkantys reguliavimo reikalavimus.

Darbuotojų mokymo iniciatyvos. BUSHROSS

Projektas „Įgūdžių ugdymas būsto renovacijoms skirtiems vieno langelio principu veikiantiems centrams“ (*Building Up Skills for Home Renovation One-Stop-Shops*, BUSHROSS), finansuojamas pagal LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę, grindžiamas Airijos ir Bulgarijos patirtimi rengiant šių dviejų šalių vieno langelio principu veikiančių centrų darbuotojų mokymo programas, kurios vėliau bus naudojamos Graikijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Ukrainoje.

Atsižvelgiant į darbuotojų, dirbančių su teisiniais, techniniais, ekonominiais ir socialiniais būsto renovacijos aspektais, poreikius, vykdant projektą bus parengtos keturios specializuotos mokymo programos: i) vieno langelio principu veikiančio centro verslo modelio sistema; ii) vieno langelio principu veikiančio centro sukūrimas ir jo veikla (su praktiniais įgyvendinimo patarimais); iii) specializuoti mokymai apie namų energinės renovacijos priemones ir iv) socialiniai aspektai (socialinis teisingumas ir įtraukumas, visų pirma orientuojantis į moteris ir pažeidžiamas grupes). Taip pat atsižvelgiama į socialinius emocinius įgūdžius ir skaitmenines priemones – tarpininkavimą ir konfliktų valdymą bei darbą su skaitmeninėmis priemonėmis.

Pagal šias mikrokredencialų metodu grindžiamas mokymo programas sėkmingai stažuotę baigusiems stažuotojams bus išduodami „Europass“ standartus atitinkantys ir visose ES šalyse pripažįstami profesinės kvalifikacijos pažymėjimai („Europass“ mobilumo dokumentas ir „Europass“ pažymėjimo priedėlis). Mokymo programos bus bandomos parengiant 150 instruktorių, vesiančių bandomuosius mokymo kursus, kuriuose dalyvaus po 60 specialistų iš kiekvienos iš šešių šalių.

Vieno langelio principu veikiantys centrai gali ne tik atlikti svarbų vaidmenį vykdant energetikos pertvarką pastatuose, bet ir tapti pajėgiomis profesinio perkvalifikavimo ir užimtumo galimybių platformomis. Siekdami nustatyti asmenis, norinčius keisti karjerą, jie galėtų bendradarbiauti su įdarbinimo agentūromis ir profesinio mokymo centrais. Vieno langelio principu veikiantis centras taip pat gali siūlyti struktūrinės pameistrystės programas, kurias vykdant mokymasis klasėje derinamas su mokymu darbo vietoje, taip suteikiant galimybę karjerą keičiantiems asmenims įgyti praktinės patirties. Į darbo rinką grįžtantiems asmenims vieno langelio principu veikiantis centras gali pasiūlyti lanksčias darbo sąlygas ir pakopines mokymo programas, kuriose būtų atsižvelgiama į skirtingus turimos patirties ir galimybių mokytis lygius. Vykdant mentorystės programas, pagal kurias patyrę konsultantai padeda naujiems konsultantams perprasti energinės renovacijos projektus, galima papildomai remti profesinį tobulėjimą. Pasinaudojant tuo, kad vieno langelio principu veikiantys centrai grindžiami bendradarbiavimu, turėtų būti skatinamas profesinis tobulėjimas įvairiose disciplinose. Savaime suprantama, kad šioje aplinkoje turėtų būti remiamas nuolatinis mokymasis ir įgūdžių ugdymas, kad ji taptų patrauklia galimybe siekiantiems pradėti naują karjerą. Aktyviai įsitraukdamas į darbo jėgos ugdymą, vieno langelio principu veikiantis centras gali tiek padėti patenkinti savo personalo poreikius, tiek spręsti platesnes užimtumo problemas savo bendruomenėse.

4.7. **Vieno langelio principu veikiančių centrų finansavimas ir jų finansinis tvarumas**

Vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugų rėmimas, taigi ir specialios ir aktyvios pagalbos namų savininkams teikimas jiems vykdant energinę renovaciją, turėtų būti laikomas neatsiejama nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo finansavimo ir paramos sistemos dalimi. Viešojo intereso paslauga, teikiama pagal kelis vieno langelio principu veikiančių centrų modelius, ir svarbus vieno langelio principu veikiančių centrų vaidmuo didinant informuotumą apie energijos vartojimo efektyvumo naudą, visų pirma apie energinės renovacijos naudą, gali labai prisidėti prie nacionalinių energetikos ir klimato srities užmojų įgyvendinimo. Todėl nacionalinė sistema, skirta vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugoms remti, turėtų būti neatsiejama valstybių narių nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų (NEKSVP) ir nacionalinių pastatų renovacijos planų (NPRP) ([20]) dalis.

Be to, užtikrinti vieno langelio principu veikiančių centrų finansinį tvarumą turėtų būti ilgalaikis tikslas, taip pat priklausantis nuo vietos ir kultūrinių aplinkybių, palankiausių organizacinių struktūrų ir vieno langelio principu veikiančių centrų verslo modelių. Kad vieno langelio principu veikiantis centras būtų finansiškai stabilus, jam reikia stabilių ir nuolatinių pajamų srautų savo paslaugoms remti – tiek iš viešojo biudžeto rinkos nepakankamumo problemai spręsti, tiek iš privačiųjų namų savininkų, mokančių už paslaugas. Prieš nagrinėjant galimus pajamų šaltinius, svarbu pažymėti, kad

([20]) Pagal Direktyvos (ES) 2024/1275 3 straipsnį ir II priedą, jis turi būti priimtas ne vėliau kaip 2026 m. gruodžio 31 d. Siekiant valstybėms narėms padėti parengti savo planus pagal PEN direktyvos II priedą, įskaitant planus dėl vieno langelio principu veikiančių centrų ar panašių mechanizmų sukūrimo pagal 18 straipsnį techninėms, administracinėms ir finansinėms konsultacijoms ir pagalbai teikti, pateikiami specialūs šablonai. Žr. anotuotą šabloną adresu https://circabc.europa.eu/ui/group/8f5f9424-a7ef-4dbf-b914-1af1d12ff5d2/library/a8116057-2055-48e7-81c5-ee94a62de5c8.

sąvoka „vieno langelio principu veikiantis centras“ nėra susijusi su konkrečiu teisiniu statusu ir kad vieno langelio principu veikiančio centro funkcijas gali atlikti įvairios organizacinės struktūros. Subjektų, teikiančių konsultacijas ar paramą namų savininkams, teisinė forma gali būti įvairi. Tai gali būti, be kita ko, asociacijos, privačios bendrovės, valstybei priklausantys pramonės ir prekybos subjektai ir vietos valdžios institucijos. Vieno langelio principu veikiančio centro teisine ir veiklos struktūra bus sukurti apribojimai ir nulemtos jo galimybės naudotis finansavimo šaltiniais, dėl kurių reikės priimti strateginius ir politinius sprendimus. Be to, nors siūlomų paslaugų pobūdis daro tiesioginį poveikį viešojo finansavimo pagrindimui, vieno langelio principu veikiančio centro verslo modelio gyvybingumas galiausiai priklauso nuo jo paslaugų įvairovės ir aprėpties.

4.7.1. *Subsidijų naudojimas vieno langelio principu veikiančio centro veiklai remti*

Kai kuriais atvejais, siekiant remti energinės renovacijos realizavimą didesniu mastu arba užtikrinti, kad būtų naudojamasi didele energinės renovacijos programa, vieno langelio principu veikiančio centro paslaugos namų savininkams gali būti teikiamos nemokamai. Visų pirma tai dažnai gali būti taikoma tiksliniam laikotarpiui, valstybės biudžeto programoms arba konkrečiam gyventojų segmentui. Tačiau reikia pripažinti, kad nemokama paslauga nėra finansiškai savarankiška ir turėtų būti subsidijuojama tiesiogiai iš biudžeto asignavimų arba netiesiogiai iš privalomų privačiojo sektoriaus įnašų. Kad būtų galima teikti nuolatinę paramą gyventojams, taip pat išlaikyti kvalifikuotus specialistus ir ekspertines žinias, labai svarbu užtikrinti, kad vieno langelio principu veikiantis centras turėtų nuolatinį finansavimo srautą. Nors subsidijoms tenka labai svarbus vaidmuo, ypač tik įsteigus vieno langelio principu veikiantį centrą, rėmimasis jomis kaip vieninteliu finansavimo šaltiniu nėra perspektyvi ilgalaikė strategija. Siekiant užtikrinti finansinį tvarumą, ekonominį gyvybingumą reikia integruoti į ankstyvuosius projektavimo etapus.

Vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugoms teikiamos subsidijos ilgainiui taip pat gali tapti nestabilios ir gali priklausyti nuo kintančių politikos prioritetų ir biudžeto apribojimų, todėl ilgalaikis planavimas gali būti sudėtingas. Nors subsidijomis gali būti veiksmingai remiami bandomieji projektai ir veiklos pradžia, jos nėra tinkamos plataus masto diegimui rinkoje, nes tam reikia stabilių ir nuspėjamų finansinių srautų. Staigus viešųjų lėšų sumažinimas arba perskirstymas gali sutrikdyti vieno langelio principu veikiančio centro veiklą ir lemti jo finansinį nestabilumą. Be to, negalima didinti nuo subsidijų priklausomo modelio masto. Norint išplėsti paslaugas, kad jomis galėtų naudotis daugiau namų savininkų ar namų savininkai papildomuose regionuose, reikėtų nuolat didinti viešąsias išlaidas, o tai retai įmanoma.

NET jei subsidijos yra prieinamos, jos dažnai išmokamos labai vėluojant, todėl kyla pinigų srautų problemų, kurios gali apsunkinti kasdienę veiklą. Be to, finansavimo sąlygos paprastai labai skiriasi: subsidijos gali būti organizuojamos pagal dienos normas, kaip fiksuotosios sumos arba projektais grindžiami asignavimai, todėl finansinis planavimas tampa sudėtingas. Taip pat dažnai nustatoma tik tokia viešųjų subsidijų suma, kurios užtenka paskirtoms užduotims atlikti, o tai riboja organizacijos gebėjimą kurti finansinį stabilumą. Mažesnės organizacijos, ypač pelno nesiekiančios organizacijos, susiduria su papildomais iššūkiais. Daugeliui organizacijų retai pavyksta užsitikrinti nuolatinį likutinį perteklių, taigi tampa sunku kaupti finansinius rezervus arba užsitikrinti ilgalaikes paskolas. Todėl jos dažnai pasikliauna trumpalaikiu bankų finansavimu, kuriam taikomos didelės palūkanos, sunaudojančios didelę jų biudžeto dalį, o tai dar labiau kenkia jų tvarumui. Šis finansinis pažeidžiamumas verčia laikytis trumpalaikio požiūrio, dažnai apribojant planavimą galimų subsidijų trukme (paprastai nuo vienų iki trejų metų). Dėl šių apribojimų dažnai taikomos trumpalaikės sutartys ir darbo užmokesčio apribojimai, todėl darbuotojams sunku planuoti ilgalaikę karjerą. Didelė darbuotojų, ypač patarėjų, kaita trikdo tęstinumą ir mažina bendrą vieno langelio principu veikiančio centro veiksmingumą.

Valstybių narių viešuoju finansavimu vieno langelio principu veikiančio centro paslaugoms turėtų būti užtikrinama nuolatinė parama, kad būtų sumažintas finansinis pažeidžiamumas, teikiamų paslaugų sutrikdymo rizika ir sudarytos sąlygos vieno langelio principu veikiantiems centrams išlaikyti įgytas ekspertines žinias. Be to, siekiant sukurti tvarų modelį, vieno langelio principu veikiantis centras negali būti priklausomas vien nuo išorės finansavimo, kuris galėtų būti bet kuriuo metu nutrauktas dėl kintančios politinės aplinkos ir Vyriausybės prioritetų. Tačiau įtraukus pajamų duodančius mechanizmus, būtų sudarytos sąlygos organiškam augimui, kurį skatintų paklausa, o ne viešojo biudžeto suvaržymai. Subsidijoms tenka labai svarbus vaidmuo ankstyvaisiais etapais, tačiau į ilgalaikę strategiją turėtų būti integruoti įvairūs finansavimo šaltiniai, pavyzdžiui, namų savininkų įnašai, partnerystės su finansų įstaigomis arba pramonės parama.

4.7.2. *Vieno langelio principu veikiantis centras kaip tarpininkas arba susieti pardavimai*

Remiantis pastebėjimu, kad namų savininkai nenoriai moka už konsultacijų paslaugas, pagal vieną dažnai naudojamą verslo modelį vieno langelio principu veikiantis centras, veikdamas kaip tarpininkas, savo paslaugas namų savininkams siūlo nemokamai. Pagal šį modelį vieno langelio principu veikiantis centras nukreipia klientus trečiosioms šalims, kurios yra partneriai ir su kuriomis jie yra sudarę sutartinius susitarimus, ir už šiuos nukreipimus gauna komisinius. Šis modelis jau plačiai taikomas privačiajame sektoriuje, kur veikia būsto gerinimo tarpininkai, paskolų tarpininkai ir perleidžiamųjų sertifikatų tarpininkai.

Vis dėlto, kai vieno langelio principu veikiantis centras gauna atlygį iš susietų pardavimų ir trečiųjų šalių, jie nebegali teigti, kad veikia atsižvelgdami tik į būsto savininko interesus. Tokiais atvejais pagrindinis vieno langelio principu veikiančio centro klientas iš būsto savininko tampa komerciniu partneriu, finansuojančiu jo veiklą.

4.7.3. *Užmokesčio už suteiktas paslaugas ėmimas iš namų savininkų*

Įtraukus namų savininkus, kurie visiškai arba iš dalies padengtų kai kurių siūlomų paslaugų išlaidas, būtų lengviau užtikrinti vieno langelio principu veikiančių centrų veiklos finansinį tvarumą. Pavyzdžiui, vieno langelio principu veikiantis centras galėtų taikyti namų savininkams mokestį už savo bendras paramos teikimo paslaugas rengiant ir įgyvendinant energinės renovacijos projektus, kartu teikdamas nemokamas paslaugas pažeidžiamiems namų ūkiams arba konkrečioms nustatytoms teritorijoms pagal galimą nacionalinę ar regioninę viešosios paramos energinei renovacijai programą. Šio požiūrio sėkmė priklauso nuo to, ar namų savininkai mano, kad mokėti už vieno langelio principu veikiančio centro paslaugas yra pakankamai naudinga. Nors statybos etapu namų savininkus įtikinti lengviau, tai vis dar didelė kliūtis preliminarių konsultacijų ir planavimo etapuose. Šį nenorą paprastai lemia tai, kad namų savininkai nevisiškai pripažįsta šių preliminarių paslaugų vertę ar svarbą. Todėl vienas iš pagrindinių viešosios intervencijos tikslų galėtų būti pakeisti šį suvokimą, kartu išlaikant tiesioginę finansinę paramą labiau pažeidžiamiems namų ūkiams.

4.8. **Vieno langelio principu veikiantys centrai ir valstybės pagalbos taisyklės. Konkretūs aspektai, susiję su bendrojo ekonominio intereso paslaugomis**

Vieno langelio principu veikiančių centrų veiklą gali užtikrinti įvairūs subjektai, įskaitant viešąsias ar pusiau viešąsias įstaigas, pavyzdžiui, vietos valdžios institucijas ar energetikos agentūras, taip pat privačios organizacijos – nuo asociacijų ir bendruomenių grupių iki komercinių įmonių.

Atotrūkis tarp dabartinio energinės renovacijos tempo ir išsamumo bei masto ir tempo, kurių reikia Sąjungos tikslams pasiekti, visų pirma konkurencingumo, energetinio saugumo ir klimato kaitos švelninimo srityse, pateisina viešąją intervenciją ir finansinę paramą esamoms viešosioms ir privačioms organizacijoms, teikiančioms vieno langelio principu grindžiamo centro paslaugas, ir naujų organizacijų steigimui ir plėtojimui.

Pagal Sąjungos konkurencijos teisę ir konkrečiai valstybės pagalbos teisę konsultacijų renovacijos klausimais ir paramos teikimas privačiame gyvenamųjų namų sektoriuje gali būti laikomas ekonomine veikla, neatsižvelgiant į susijusio subjekto teisinį statusą ir į tai, ar jis siekia pelno, nes šis subjektas gali būti laikomas konkuruojančiu su kitomis panašias paslaugas teikiančiomis įstaigomis ([21]). Nors Sąjungos teisės aktais viešiesiems subjektams nedraudžiama vykdyti ekonominės veiklos, o valdžios institucijoms nedraudžiama finansiškai remti rinkoje veikiančių viešųjų ar privačių subjektų, tam, kad veikla būtų laikoma ekonomine veikla, turi būti įvykdytos konkrečios sąlygos, kuriomis užtikrinamas valstybės pagalbos taisyklių laikymasis ([22]).

Vienas iš būdų gali būti vieno langelio principu veikiančių centrų paramą energinei renovacijai apibrėžti kaip bendrojo ekonominio intereso paslaugą, kai teikiamų paslaugų taikymo sritis leidžia ją taip klasifikuoti. Iš tiesų bendrojo ekonominio intereso paslaugos sąvoka pagal Sąjungos teisę taikoma paslaugoms, kurias valdžios institucijos laiko būtinomis piliečiams, tačiau be valstybės įsikišimo rinka jas teiktų netinkamai. Todėl toks kvalifikavimas gali būti susijęs, pavyzdžiui, su tam tikromis konsultavimo ir techninės pagalbos paslaugomis, kurių rinka neteikia arba teikia nepakankamai, tačiau paprastai ne su pačiais energinės renovacijos darbais. Tokias paslaugas pagal viešųjų paslaugų sutartis gali teikti viešieji subjektai arba privačios bendrovės, kuriems taikoma teisės aktais nustatyta priežiūra, siekiant užtikrinti, kad jie laikytųsi standartų ir įsipareigojimų.

5. **Kur kreiptis dėl ES paramos?**

Vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugų įgyvendinimo pagrindas yra naujos redakcijos EVE direktyvos (Direktyva (ES) 2023/1791) ir naujos redakcijos PEN direktyvos (Direktyva (ES) 2024/1275) nuostatos, susijusios su vieno langelio principu veikiančiais centrais. Šiame rekomendaciniame dokumente išdėstomi pagrindiniai vieno langelio principu veikiančio centro kūrimo aspektai, grindžiami iki šiol visoje Sąjungoje sukaupta patirtimi ir sukurtais modeliais, pripažįstant, kad nė vienas modelis nėra universalus. Reikėtų laikytis specialiai pritaikyto požiūrio, atsižvelgiant į skirtingus kiekvieno regiono ypatumus. Sėkmingas įgyvendinimas priklausys nuo to, ar procesas bus lankstus, kartotinis ir į jį nuo pat pradžių bus integruojama grįžtamoji informacija, sudarant sąlygas nuolatiniam mokymuisi, tobulinimui ir plėtrai.

([21]) Žr., pavyzdžiui, Komisijos pranešimą dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 straipsnio 1 dalyje vartojamos valstybės pagalbos sąvokos, C/2016/2946 (OL C 262, 2016 7 19, p. 1) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=oj:JOC_2016_262_R_0001.

([22]) Kaip nustatyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 straipsnio 3 dalyje ir išsamiau išdėstyta atitinkamuose teisės aktuose (išvardyti čia: https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation_en?prefLang=lt).

Siekdama paremti šį procesą, Komisija teikia paramą kuriant vieno langelio principu veikiančius centrus, kurie padėtų pasiekti energijos vartojimo efektyvumo ir renovacijos tikslus. Tai apima tikslinę finansinę paramą teikiant dotacijas veiksmams pagal jos perėjimo prie švarios energijos finansavimo programas, taip pat tarpusavio mainus ir vieno langelio principu veikiančių centrų specialistų tinklaveikos galimybes.

Ši pagalba apima tiesioginę ir netiesioginę finansinę paramą pagal įvairius finansavimo mechanizmus. Teikdama tiesioginę paramą Komisija dažniausiai skiria finansavimą (paprastai dotacijas) tiesiogiai paramos gavėjams, remdamasi atvirais kvietimais teikti pasiūlymus. Netiesioginė parama paprastai reiškia, kad Komisija teikia finansinę paramą valstybėms narėms, kurios savo ruožtu ją skiria galutiniams paramos gavėjams.

5.1. **Tiesioginė finansinė parama**

5.1.1. *PROGRAMOS LIFE PERĖJIMO PRIE ŠVARIOS ENERGIJOS PAPROGRAMĖ*

Pagal programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę, kurios biudžetas pagal 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą yra apie 1 mlrd. EUR, teikiama parama gebėjimų stiprinimui, projektų plėtojimo pagalbai, įsitvirtinimui rinkoje ir valdymo veiksmams energijos vartojimo efektyvumo, integruotų atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir teisingos pertvarkos srityse. Įgyvendinant 2025–2027 m. daugiametę darbo programą pagal programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę bus konkrečiai remiamas vieno langelio principu veikiančių centrų, skirtų energijos vartojimo efektyvumui ir energinei renovacijai, kūrimas pagal specialius kvietimus teikti paraiškas dėl dotacijų veiksmams, kurių orientacinis biudžetas trejų metų laikotarpiu yra 25 mln. EUR. Iki šiol pagal programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę ir jos pirmtakes paremta beveik 50 būsto renovacijos paslaugų 17-oje skirtingų ES valstybių narių (ir dviejose asocijuotosiose šalyse) ([23]). Be to, vieno langelio principu veikiančių centrų, skirtų energinei renovacijai, sukūrimas galėtų būti remiamas teikiant dotacijas veiksmams, skirtas projektų plėtojimo pagalbai ir vietos bei regionų valdžios institucijų iniciatyvoms.

Be finansinės paramos, teikiamos pagal kvietimus teikti paraiškas dėl dotacijų, pagal programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę vieno langelio principu veikiantys centrai remiami didinant informuotumą ir propaguojant esamą geriausią praktiką, vykdant tarpusavio mainus, remiant gebėjimų stiprinimą ir kuriant vieno langelio principu veikiančių centrų praktikos bendruomenę. Pagal iniciatyvą „ManagEnergy“ rengiamos specialios meistriškumo pamokos vietos ir regioninėms energetikos agentūroms ir jų valdžios institucijoms, kad būtų palaikomi, skatinami ir remiami tvarios energetikos projektai. Visų pirma organizuojamos specialios „ManagEnergy“ meistriškumo pamokos, kaip sukurti vieno langelio principu veikiantį centrą, skirtą energinei renovacijai.

5.1.2. *ELENA (Europos pagalba vietinei energetikai)*

Pagal Europos pagalbos vietinei energetikai priemonę (ELENA), kurią Komisijos vardu valdo Europos investicijų bankas (EIB), teikiamos dotacijos techninei pagalbai, kuria remiami tvarūs investiciniai projektai. Ją taikant viešiesiems ir privatiems subjektams padedama plėtoti ir įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumo, atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir darniojo transporto iniciatyvas šalinant finansines, technines ir administracines kliūtis. ELENA lėšomis padengiama iki 90 % projekto rengimo išlaidų, įskaitant galimybių studijų, verslo planavimo, finansavimo strategijų rengimo ir viešųjų pirkimų procesų išlaidas. Reikalavimus atitinkančiais projektais turi būti daromas didelis poveikis, t. y. reikalaujamas sverto koeficientas vykdant energijos vartojimo efektyvumo projektus turi būti bent 20, o su gyvenamaisiais pastatais susijusius projektus – 10. Nuo 2009 m., kai priemonė ELENA pradėta taikyti, pagal ją sutelkta daugiau kaip 337 mln. EUR dotacijų, kuriomis miestams, regionams ir viešosioms institucijoms padedama siekti Sąjungos klimato srities ir energetikos tikslų, siekiant sutelkti daugiau kaip 11,3 mlrd. EUR investicijų. Paraiškos priimamos nuolat, o pareiškėjams dalyvaujant procese EIB ekspertai juos konsultuoja.

Pagal priemonės ELENA paramos projektų vystymui dalį gali būti padedama kurti specialius vieno langelio principu veikiančius centrus, skirtus energijos vartojimo efektyvumui didinti ir energinei renovacijai skatinti, kad būtų remiamas atitinkamo investicijų srauto telkimas. Pastaraisiais metais pagal priemonę ELENA padėta įsteigti 26 vieno langelio principu veikiančius centrus 11-oje valstybių narių (Belgijoje, Bulgarijoje, Danijoje, Estijoje, Airijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Latvijoje, Nyderlanduose ir Lenkijoje). Parama pagal priemonę ELENA teikiama pagal poreikį (pagal eiliškumo principą) ([24]).

Valstybės narės taip pat gali naudoti priemonę ELENA nacionaliniu lygmeniu, atkartodamos sėkmingą ELENA modelį ir naudodamos kitus finansavimo šaltinius (pavyzdžiui, sanglaudos politikos fondus, Modernizavimo fondą, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės fondus ar bet kokį kitą nacionalinį finansavimą). Tokios nacionalinės ELENA sistemos galėtų būti sukurtos siekiant pašalinti konkrečias vietos lygmens techninių ir finansinių ekspertinių žinių spragas, kad investicijoms į energijos vartojimo efektyvumą būtų rengiamasi įvairiuose sektoriuose. Šiuo tikslu valstybės narės gali teikti paraiškas dėl bandomojo projekto pagal dabartinę EIB valdomą priemonę ELENA, kad perduotų žinias ir įgytų patirties gaudamos EIB paramą.

([23]) CINEA, LIFE programos suteikimas Europos perėjimui prie švarios energijos, https://cinea.ec.europa.eu/publications/digital-publications/giving-life-europes-clean-energy-transition_en?prefLang=lt.

([24]) Projektų rengėjai raginami susisiekti su priemonės ELENA kontaktiniais asmenimis naudojantis ELENA interneto svetainėje pateikta kontaktine informacija.

5.2. **Netiesioginė finansinė parama: sanglaudos politikos fondai ir Socialinis klimato fondas**

5.2.1. *Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė*

Įgyvendinant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP) beveik 80 mlrd. EUR investicijų skiriama energinei renovacijai ir pastatų statybai 2021–2026 m. laikotarpiu. Pagal priemonę investicijos derinamos su reformomis, kad energinei renovacijai būtų sudarytos dar palankesnės sąlygos.

Pagal EGADP daugelis valstybių narių į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukė priemones, kuriomis sukuriamos vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugos, visų pirma siekiant palengvinti energijos vartojimo efektyvumo priemonių įgyvendinimą ir namų savininkams teikti visapusišką paramą, susijusią su investicijomis, numatytomis ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose.

Pavyzdžiui, į Italijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtrauktos priemonės, kuriomis siekiama sukurti vieno langelio principu veikiantį centrą, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos viešųjų ir privačių pastatų renovacijai, daugiausia dėmesio skiriant energijos vartojimo efektyvumui ir tvarumui. Ispanija taip pat į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukė vieno langelio principu veikiantį centrą, kad paremtų gyvenamųjų pastatų renovaciją, ypač daug dėmesio skirdama energijos nepritekliaus mažinimui. Portugalija pasirinko suderintą požiūrį, atitinkamoms agentūroms ir asociacijoms pasirašius bendradarbiavimo protokolą, kad piliečiams būtų sukurti energijos vartojimo efektyvumui skirti vieno langelio principu veikiantys centrai.

EGADP parama šioms iniciatyvoms siekiama stiprinti energinės renovacijos projektų koordinavimą ir veiksmingumą, užtikrinant, kad namų savininkai gautų integruotą techninę, administracinę ir finansinę paramą. Naudodamosi EGADP parama valstybės narės gali paspartinti vieno langelio principu veikiančių centrų diegimą ir taip prisidėti prie Sąjungos klimato srities ir energetikos tikslų pasiekimo. Pasibaigus pagal EGADP teikiamai paramai, labai svarbu, kad šias paslaugas, kuriomis namų savininkams teikiama integruota techninė, administracinė ir finansinė parama jiems vykdant energinės renovacijos projektus, toliau teiktų nacionalinės administracijos.

5.2.2. *Sanglaudos politikos fondai*

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu pagal sanglaudos politikos konkretų energijos vartojimo efektyvumo tikslą (RSO2.1) suplanuota 22 mlrd. EUR investicijų ([25]). Siekiant skatinti šių projektų įgyvendinimą, iš sanglaudos politikos fondų taip pat remiamas valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas. Komisijos iniciatyva teikiama papildoma techninė pagalba, susijusi su programos įgyvendinimu.

Valstybių narių lygmuo – parama gebėjimams stiprinti

Vieno langelio principu veikiančio centro kūrimas Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir Sanglaudos fondo (SF) lėšomis gali būti remiamas pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1058 ([26]) 3 straipsnio 4 dalį, kur nustatyta, kad tokiomis lėšomis gali būti remiama veikla, kuria siekiama gerinti programų institucijų valstybėse narėse gebėjimus, taip pat sektorių ar teritorinių subjektų, atsakingų už veiklos, susijusios su šių fondų įgyvendinimu, vykdymą, gebėjimus, jei tai padeda siekti programos tikslų. Tai galėtų būti taikoma vieno langelio principu veikiantiems centrams, skatinantiems energinę pastatų renovaciją naudojant ERPF/SF programos išteklius ir laikantis 2.1 konkretaus tikslo.

Sąjungos lygmens techninė pagalba

Europos Komisijos Regioninės ir miestų politikos generalinis direktoratas pradėjo sanglaudos pertvarkos (C4T) pagrindų programą, kuria siekiama remti investicinių projektų, susijusių su perėjimu prie darnesnio vystymosi, finansuojamų ERPF ir SF lėšomis pagal 2 politikos tikslą, įgyvendinimą. Pagal programą reikalavimus atitinkantiems regionams teikiama specialiai pritaikyta gebėjimų stiprinimo ir konsultacinė parama tokiose srityse kaip energetikos pertvarka, žiedinė ekonomika, vandentvarka, prisitaikymas prie klimato kaitos ir biologinė įvairovė. Pavyzdžiui, pagrindinė paramos veikla gali apimti finansavimo mechanizmų analizę Sąjungos ir valstybių narių lygmenimis, siekiant nustatyti geriausią energijos vartojimo efektyvumo finansavimo praktiką, taip pat specialius praktinius seminarus, skirtus vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugų finansiniams modeliams, kainodaros galimybėms ir strategijoms.

([25]) https://cohesiondata.ec.europa.eu/cohesion_overview/21-27/#financing.

([26]) 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1058 dėl Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo (OL L 231, 2021 6 30, p. 60, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1058/oj).

C4T techninės pagalbos pavyzdys. Energinių renovacijų finansavimas. Plovdivo vieno langelio principu veikiančio centro modelis

Bulgarijos Plovdivo energetikos agentūra gavo pagalbą, kad padėtų Plovdivo regione sukurti kaip savarankišką tarnybą organizuojamą vieno langelio principu veikiantį centrą, skirtą gyvenamųjų pastatų renovacijai ([27]). Teikiant paramą buvo sprendžiama gyvenamųjų namų renovacijos Bulgarijoje finansavimo galimybių trūkumo problema ir nagrinėtos galimos finansinės priemonės ir metodai, skirti energinės renovacijos procesams finansuoti, sudėtingumui mažinti ir privačiosioms investicijoms skatinti.

Pagrindinė remiama veikla:

Geriausia energijos vartojimo efektyvumo finansavimo praktika – Sąjungos ir nacionalinių finansavimo mechanizmų, pavyzdžiui, ES iniciatyvos „Renovacijos banga“, sanglaudos politikos išteklių ir privačiojo finansavimo modelių, analizė. Tokių valstybių narių kaip Estija, Prancūzija ir Nyderlandai geriausios praktikos pavyzdžiai parodė veiksmingas finansines energinės renovacijos strategijas.

Finansavimo modeliai ir kainodaros galimybės – trijuose praktiniuose seminaruose buvo pristatyti vieno langelio principu veikiančių centrų paslaugų finansavimo modeliai ir strategijos, pateikiant ES valstybių narių (Belgijos, Ispanijos, Latvijos ir Slovėnijos) įžvalgų, pabrėžiant novatoriškus metodus, pavyzdžiui, su turtu siejamą finansavimą, išankstinio finansavimo dotacijas ir sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo.

5.2.3. *Socialinis klimato fondas*

Socialinis klimato fondas teiks valstybėms narėms specialų finansavimą, kad būtų tiesiogiai remiamos pažeidžiamos grupės, pavyzdžiui, energijos ar transporto nepriteklių patiriantys namų ūkiai.

Energetikos srityje valstybės narės gali pasinaudoti Socialiniu klimato fondu, kad paremtų struktūrines priemones ir investicijas į energijos vartojimo efektyvumą, pastatų renovaciją, švarų šildymą ir vėsinimą ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos integravimą, daugiausia skirtas pažeidžiamiems namų ūkiams ir pažeidžiamoms labai mažoms įmonėms, kurie patyrė socialinį poveikį dėl pastatų ir transporto sektoriuose išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų įtraukimo į apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (ATLPS2).

Norėdamos gauti finansavimą, valstybės narės turi parengti nacionalinius socialinius klimato planus, kuriuose būtų išvardytos ir paaiškintos visos planuojamos priemonės ir investiciniai projektai. Kad būtų finansuojamos priemonės ir projektai, kuriais siekiama padėti pažeidžiamiausioms grupėms, SKF turi sutelkti pajamas, gautas aukcionuose pardavus apyvartinius taršos leidimus pagal ATLPS 2 ir apyvartinius taršos leidimus pagal esamą ES ATLPS. Valstybių narių privalomas įnašas į jų socialinius klimato planus yra 25 %, o Socialinis klimato fondas 2026–2032 m. laikotarpiu turėtų sutelkti bent 86,7 mlrd. EUR viešojo finansavimo.

Į nacionalinius socialinius klimato planus įtraukta vieno langelio principu veikiančių centrų parama, sukurta pagal Socialinį klimato fondą, yra tinkama finansuoti pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2023/955 ([28]) 8 straipsnio 1 dalies c ir d punktus.

Komisijos pranešime „Socialinių klimato planų gairės“ ([29]) valstybės narės taip pat raginamos „apsvarstyti galimybę įsteigti vieno langelio principu veikiančias įstaigas, kuriose būtų teikiamos konsultavimo ir švietimo paslaugos, derinant įvairias finansavimo galimybes (dotacijos, paskolos, kurių bendro finansavimo lygis ir palūkanų normos skiriasi, bei finansinės priemonės), atsižvelgiant į pajamų lygį, gyvenimo padėtį, pastato tipą, taip pat bendradarbiaujant su vietos organizacijomis ir finansų tarpininkais“.

Be to, pagal Komisijos pranešimo „Reikšmingos žalos nedarymo principo taikymo pagal Socialinio klimato fondo reglamentą techninės gairės“ ([30]) I priedo 1 lentelės B1 skirsnį, pareiga pateikti įrodymus, kad veikla atitinka reikšmingos žalos nedarymo principus, netaikoma veiklai ir turtui, susijusiam su informacijos teikimu, švietimu, informuotumu ir konsultacijomis dėl ekonomiškai efektyvių priemonių, investicijų ir galimos paramos pastatams renovuoti, energijos vartojimo efektyvumui didinti ir priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti, įskaitant energijos taupymą ir energijos nepritekliaus mažinimą. Dėl to lengviau naudotis Socialiniu klimato fondu kuriant vieno langelio principu veikiančius centrus. Tačiau ir toliau daug dėmesio reikia skirti pažeidžiamiems namų ūkiams ir labai mažoms įmonėms.

([27]) Factsheet_C4T_TA_Support_Plovdiv.pdf; Inforegio - Cohesion for Transitions (C4T).

([28]) 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/955, kuriuo įsteigiamas Socialinis klimato fondas ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1060, (OL L 130, 2023 5 16, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/955/oj).

([29]) Komisijos pranešimas „Socialinių klimato planų gairės“, C(2025) 881 *final* (OL C, C/2025/1597, 2025 3 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1597/oj).

([30]) Komisijos pranešimo „Reikšmingos žalos nedarymo principo taikymo pagal Socialinio klimato fondo reglamentą techninės gairės“, C(2025) 880 *final*, 2025 3 5, priedai.

6. Priedėlis. Naudingos nuorodos

Šiame priedėlyje pateikiamas naudingų išteklių, kuriuose būtų galima rasti informacijos, naudingos steigiant vieno langelio principu veikiančius centrus nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, sąrašas. Jame išsamiai aprašomi įvairūs kliento „kelionės“ etapai. Jame taip pat pateikiami praktiniai sprendimai, parengti vykdant vieno langelio principu veikiančių centrų bandomuosius projektus, remiamus pagal programą „Horizontas 2020“ ir programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramę, kurie gali būti įkvėpimo šaltinis.

Visų pirma naudojantis programos LIFE Perėjimo prie švarios energijos paprogramės parama pagal projektą **„EU-PEERS“** ([31]) kuriama vieno langelio principu veikiančiuose centruose dirbančių specialistų Europos bendruomenė. Šia iniciatyva sudaromos palankesnės sąlygos dalytis žiniomis ir stiprinama kolektyvinė patirtis integruotų namų renovacijos paslaugų srityje. Taip įgyvendinant projektą „EU-PEERS“ siekiama pagerinti vieno langelio principu veikiančių centrų sąlygas – teikiant rekomendacijas ir bendradarbiaujant su rinkos suinteresuotaisiais subjektais.

Jo esmė – kuriant šia praktika užsiimančią bendruomenę suburti specialistus, kad jie bendradarbiautų sprendžiant bendrus uždavinius. Jis veikia naudojant šešias nacionalines ir regionines platformas Airijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje ir Baltijos valstybėse, taip pat papildomą platformą, skirtą Sąjungos masto informavimo veiklai. Šiose platformose reguliariai organizuojama tarpusavio mokymosi veikla, fiziniai tinklaveikos renginiai ir internetinės gebėjimų stiprinimo sesijos. Pagal specialią mentorystės programą taip pat remiamos naujos vieno langelio principu veikiančių centrų iniciatyvos. Bendruomenė yra atvira vieno langelio principu veikiantiems centrams ir kitiems namų renovacijos srities suinteresuotiesiems subjektams, siūlantiems įvairias dalyvavimo ir bendradarbiavimo galimybes.

Be to, Sąjunga jau kelerius metus remia ES projektus, susijusius su vieno langelio principu grindžiamų centrų paslaugomis, skirtomis energinei renovacijai. Įgyvendinant šiuos projektus sukaupta daug patirties, gerosios praktikos pavyzdžių ir atlikta analizė; šiuos dalykus galima rasti pagal toliau pateiktas nuorodas ir į juos atsižvelgta rengiant šias praktines gaires.

6.1. „EU-PEERS“ – vieno langelio principu veikiančių centrų specialistų bendruomenė

— Projekto svetainė: https://www.eu-peers.eu/.

— Internetinis forumas: https://eu-peers.humhub.com.

6.2. Lyginamieji standartai ir analizė

— Milin C., Bullier A. (2021), ‘Towards large-scale roll out of “integrated home renovation services in Europe’, Proceedings of the European Council for an Energy Efficient Economy Summer Study, 2021 („Siekiant integruotų namų renovacijos paslaugų realizavimo Europoje dideliu mastu“, Europos efektyvaus energijos vartojimo ekonomikos tarybos vasaros tyrimo medžiaga, 2021 m.).

— INNOVATE (2020). How to set up a one-stop shop for integrated home energy renovation? A step-by-step guide for local authorities and other actors („Kaip sukurti vieno langelio principu veikiantį centrą, skirtą integruotai namų energinei renovacijai? Veiksmų gairės vietos valdžios institucijoms ir kitiems subjektams“) (https://energy-cities.eu).

— INNOVATE (2020). Inventory of best practices for setting up integrated energy efficiency service package including access to long-term financing to homeowners („Geriausios praktikos pavyzdžių, kaip sukurti integruotą energijos vartojimo efektyvumo paslaugų paketą, įskaitant ilgalaikio finansavimo prieinamumą būsto savininkams, sąrašas“) (https://europa.eu/!B6yd4Y).

— ORFEE (2024). How to create a local support and financing service for energy renovation? The example of third-party financing companies in France („Kaip sukurti energinės renovacijos vietos paramos ir finansavimo paslaugą? Prancūzijos finansavimo bendrovių, kurios yra trečiosios šalys, pavyzdys“) (ORFEE_SERAFIN_Methodological-guide_FINAL.pdf).

— ORFEE (2024). More one-stop shops to boost home energy renovation. How to set up a supportive national framework for local one-stop shops? („Daugiau vieno langelio principu veikiančių centrų namų energinei renovacijai skatinti. Kaip sukurti nacionalinę paramos sistemą vieno langelio principu veikiantiems vietos centrams?“) (https://serafin-renov.fr/).

— PEER (2021). Benchmark of replicable best practices („Atkartojamos geriausios praktikos etalonas“) (https://europa.eu/!VD6gCj).

— PRORETRO (2021). Analysis of existing one-stop shop business models in ES promoting building retrofits in the private residential sector („Esamų ES vieno langelio principu veikiančių centrų verslo modelių, kuriais skatinama renovuoti pastatus privačiame gyvenamųjų namų sektoriuje, analizė“) (https://europa.eu/!3WVybm).

— PRORETRO (2024). Policy Brief. Recommendations from the ProRetro project („Politikos santrauka. Projekto „ProRetro“ rekomendacijos“) (https://europa.eu/!8gjpnk).

([31]) Žr. https://www.eu-peers.eu/ ir https://eu-peers.humhub.com.

6.3. **CORDIS rezultatų rinkiniai:**

— LIFE programos suteikimas Europos perėjimui prie švarios energijos, https://cinea.ec.europa.eu/publications/digital-publications/giving-life-europes-clean-energy-transition_en?prefLang=lt

— „Perėjimas prie švarios energijos vietos lygmeniu. Vietos valdžios institucijos – nuo iškastinio kuro nepriklausomos Europos varomoji jėga“ (https://europa.eu/!7vKBwW);

— „Esminė renovacija. Nauji renovacijos rinkos pertvarkymo metodai“ (https://europa.eu/!GW8Fd3);

— „Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonė. Nauji Europos energetikos pertvarkos finansavimo sprendimai“ (https://europa.eu/!rb66nQ);

— „Statybos sektoriaus įgūdžiai. Naujų įgūdžių panaudojimas pastatų sektoriuje siekiant įgyvendinti Europos žaliąjį kursą“ (https://europa.eu/!HgXGfv).